

AQI OKRIF

Irodalmi Folyóirat • 2020. tél
XIII. évfolyam 4. szám

Apokrif

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIII. évfolyam, 4. szám
2020. tél

50. szám

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea (próza, Apokrif Online)

Mizsur Dániel (kritika)

veress dani (kép)

Tamás Péter (műfordítás)

•

Munkatársak

G. Szabó Sarolta (korrektúra)

Molnár A. Aliz (tördelés, Apokrif Online)

Tarcsay Zoltán (cimlap/design)

Bali Farkas Péter (szerkesztőségi asszisztens)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottyá munkája.

Copyright © 2020 Az Apokrif 2020/4. számának
szerzői és szerkesztői, © Joan Brossa, Joan Brossa
Foundation, 2020.

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft
ISSN 2060-3207

”
A felnőttkorral,
azzal van a baj
”

Szépirodalom

- 8** **Fráter Zoltán**
Beismerő vallomás
- 12** **Nádasdy Ádám**
A húrnak is jobb
- 13** **Joan Brossa**
Elcsendesedés (ford. Jakub Wysocki)
- 14** **Manuel Forcano**
Nyelvek (ford. Jakub Wysocki)
- 15** **Rozgonyi Margaréta**
A hűtő
- 22** **Horváth Eve**
révész; az interpretálás nehézsége
- 24** **Juhász Tibor**
Babona; Visszaélés; Lyukóvölgy
- 26** **Varga Bence**
Hályog
- 42** **Nyerges Gábor Ádám**
Őrült, szerelmes, tiszteletbeli tinédzserek

Látószög

- 50** *Szitált ima*
(Oberfrank Luca és veress dani beszélgetése)

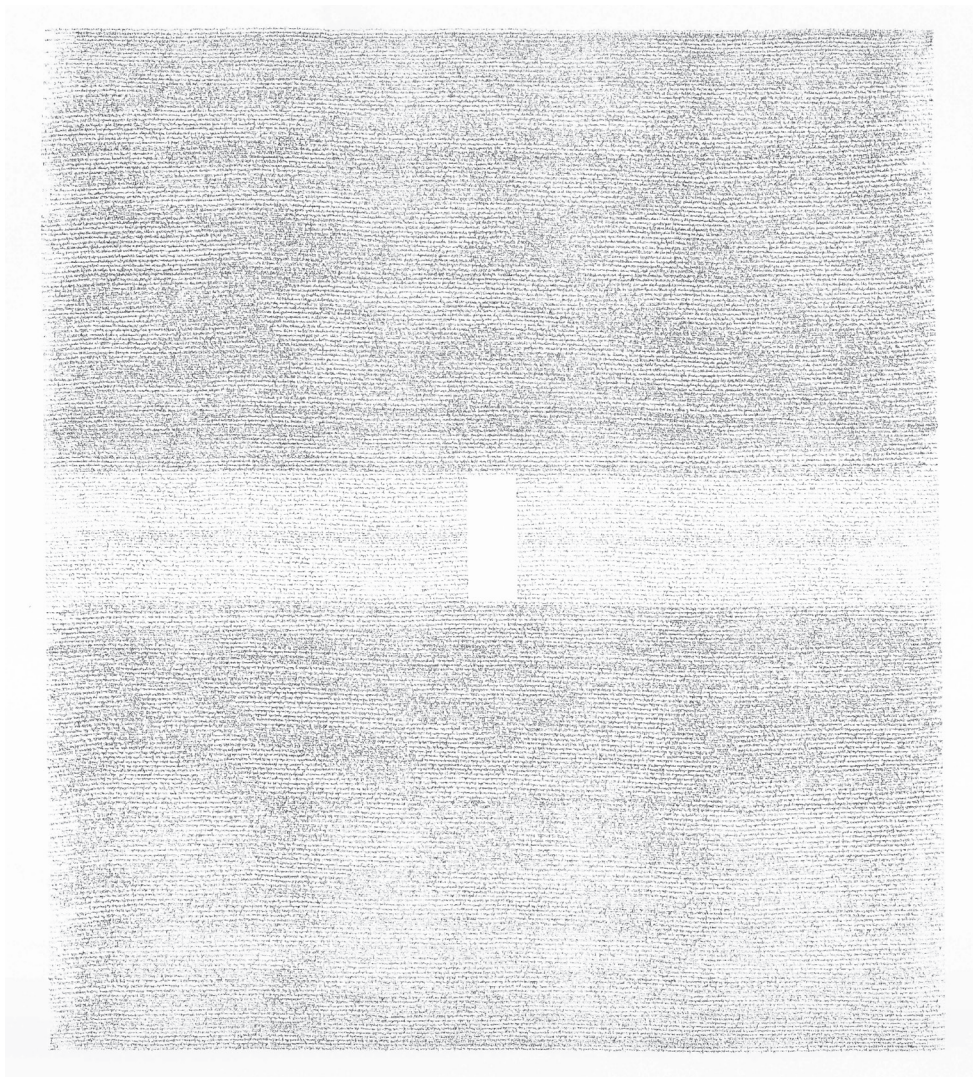
Látótávolság

- 56** **Nagy Hilda:** *Pszeudokommunikáció*
(Bakos Gyöngyi: Nyolcszáz utca gyalog)
- 61** **Locker Dávid:** *Csak fél métert zuhan*
(Bíró Krisztián: Eldorádó ostroma)
- 66** **Simon Bettina:** *Lemaradni a nagy gesztusokról a Hős utcában*
(Erdős Virág: Hősöm)
- 70** **Szijjártó Johanna:** *Iróniával vegyes masszív frusztráció*
(Halász Rita: Mély levegő)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Oberfrank Luca** művei közül válogattuk.

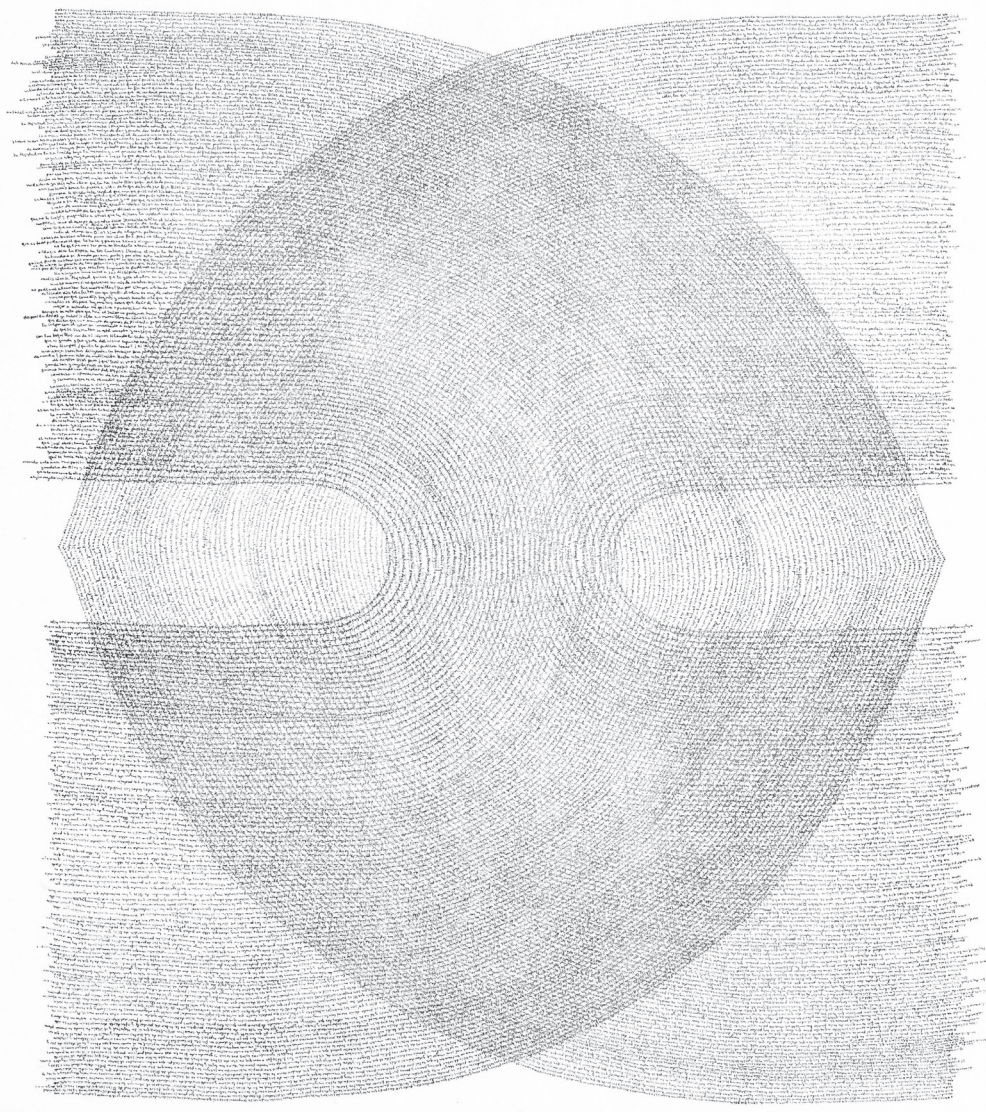
A borító a *Castillo Interior* sorozat második tételének felhasználásával készült
(2016, szitanyomás, textil, 70 × 80 cm).

Oberfrank Luca

Castillo Interior II-III., 2016

szitanyomás, textil, egyenként 70 × 80 cm

Aktuális lapszámával folyóiratunk nemcsak tizenharmadik évfolyamát zárja, hanem egyben 50. számához is elérkezett. Ennek alkalmából szerkesztőségünk két alapító tagja, Fráter Zoltán felelős szerkesztő és Nyerges Gábor Ádám főszerkesztő esszéit közöljük.

Beismerő vallomás

Irodalmi prosezemináriumot, elsőéves bölcsészek számára kötelező, bevezető órát tartottam 2007 őszén. Mit tudtam én, milyen következményei lesznek annak, hogy Nyerges Gábor Ádám ide járt. Hozzászólt, kérdezett, a feladatokat rendesen megcsinálta, nem volt vele semmi baj. A félév utolsó órája után azonban beszélgetni kezdtünk, és azzal állt elő, hogy szeretne folyóiratot alapítani az egyetemen. A terv nem rendített meg. Ismertem az efféle ötletek természetét, nem is egyetlen eset alapján. A fellángolást – ha ugyan nem lobban el hamarosan – gyors kiégés követi, a csalódás kesernyés ízével. A fiatalkori álmok nem feltétlenül valósulnak meg, vagy nem egészen úgy, ahogy megálmodtuk őket. Fél évszázados fennállásom rutinjával biztosan tudtam, hogy a lapból nem lesz semmi. De ha lesz is, fenntartani már úgysem tudják. Jó, ha eljutnak az első számig, esetleg a másodikig, de aztán menthetetlenül vége. Eszembe jutott nemzedékem egyetemi folyóirata, a Jelenlét, amit az eredeti társaság szétszéledése után Petőcz András még pár szám erejéig életben tartott, ahogyan és amíg lehetett. Felvillant a nyolcvanas évek közepi Egyetemi Lapok emléke, benne az általam szerkesztett „A Toll” rovattal, amely az akkor indulók számára az észrevétlen beszivárgás lehetőségét kínálta a bevehetetlennek tűnő állami sajtó berkeibe, ha üzemi lap szintjén is. (Amíg a rovatot ki nem sajtátította valaki, és be nem fulladt nyomban.) Ott volt Juhász Dósa Jánosék lapja a ki-

lencvenes évek elején, a – nevéhez illően szempillantás alatt megszűnt – Tiszavirág, aztán a Fogarasi Zsolt, Czifrik Balázs, Király Levente szerkesztette-írta ígéretes Sárkányfű, amelyet mind tehetséges munkatársai, mind a hosszú távú megjelenés lehetősége miatt tarthattam ígéretesnek, mégis elbukott – hány kezdeményezés, mennyi akarat, mennyi tehetség, mennyi elakadás, megszűnés, romba dőlt álom. Ilyen tapasztalatok birtokában ki kellett volna jőzanítanom, hasznosabb tevékenységre intve az irodalmi életbe belépni kívánó filoszt. Vakon hittem a végzetben, mégsem volt szívem kiábrándítani a szépreményű szerkesztőjelöltet. Talán nem is hinne nekem, hogy minden hiábavaló. Előbb-utóbb majd csak rájön magától, és sürgősen abbahagyja. Ha egyetlenegy számot sikerül összehoznia, az már jele annak, hogy érdekel még valakit az irodalom. Sajnos a cél, bármily nemes, eleve halálra van ítélve, egyértelműen kudarc. Az ügy reménytelensége viszont annyira tetszett nekem, hogy készségesen felajánlottam, szívesen segíték, amiben tudok. Ajánlatomat komolyan gondoltam, különösen, hogy meggyőződésem szerint úgysem tudtam volna segíteni semmiben. Nyerges főszerkesztő úr azonban szavamon fogott. Így lettem „spiritus rector”, amolyan „szellemi irányító”, ahogyan a kéziratolvasó Osvát Ernővel kapcsolatban említi ezt a titlust az irodalomtörténet. Azzal a kis módosítással, hogy meg lehet, nem egészen idegen tőlem némi „irodalmi szellem”, de irányítani nem irányítottam soha semmit. Segítségem egyetlen gyakorlati esetben mutatkozott meg. A lap egyre bővülő szerkesztőségébe és szerzőinek körébe javasoltam Tarcsay Zoltánt, akit az előző évfolyam hallgatói közül ismertem. Ő valóban tisztában volt az egyetemi élet lehetőségeivel, a hallgatói érdekképviselet működésével. Tudta például, hogy a lap megjelentetéséhez pénzt lehet szerezni a HÖK-től. A szerkesztőség „nagykorúsodását” jelző átalakítás során, 2015-től már végképp feleslegesnek éreztük, hogy azt a látszatot keltsük, mintha

szükség volna bármiféle spiritus rector ténykedésére. Így lettem felelős szerkesztő.

Nem sejtjük még, milyen jelentősége lesz az Apokrifnak a posztmodern utáni magyar irodalom történetében. Annyi bizonyos, ha a folyóiratközlést nézzük, itt indult a rögzös pályán (időrendben sorolva) Nyerges Gábor Ádám, Tarcsay Zoltán, Evellei Kata, Vass Norbert, Stolcz Ádám, Tamás Péter, Tinkó Máté, Torma Mária, Szendi Nóra, Gál Soma, Bödecs László, Mizsur Dániel, Csillik Kristóf, Halmi Tibor, nem említve jó néhány szerzőnket, akik felhagyván azóta a szépirodalmi publikálással, más talajra léptek. Így értünk el az 50. számhoz. Egyetemi kötődésű, irodalmi-művészeti folyóirat nem élt még ennyit. Most már nincs megállás, és nem is érdekel, mikor fogjuk abahagyni. Csak folytonosan reménykedem: hátha a következő szám lesz az utolsó?

Fráter Zoltán
felelős szerkesztő

Oberfrank Luca

In principio erat verbum, 2018

hanginstalláció, szitanyomás, textil, 116 × 260 cm / 3 óra 22 perc

Nádasdy Ádám

A húrnak is jobb

A felnőttkorral, azzal van a baj,
mert fiatalnak lenni könnyű,
öregnek meg fiúi kötelesség.
De mi van közte? Nyíló tavirózsák,
poros szekérút két falu között,
a pszichodráma-csoport testszagú,
érettnek gondolt feltevései,
a kettéfűrészelt lojalitás,
alvás tapintatos, vonakodó
lakástulajdonos barátok ágyán,
a nappaliban. Mindezt csak azért,
hogy fiatal maradjak, mint a ló,
amely ha lefekszik, úgy is marad.
Pedig a húrnak is jobb, ha elernyed,
mint ha elpattan s zeng botrányosan.

A felnőttkor nem vicces, az a baj:
egy erős sodráson kell képtelen
terhekkal átúszni, és nem talál
a lábad itt már, ott még altalajt.
Ironizálni végképp nem tanácsos,
a legtöbb felnőtt kihúzza magát,
nekik ez jó: az életük virágja,
micsoda dolog, ha ezen röhögsz.

Joan Brossa

Elcsendesedés

Ott fekszik a víz
mélyén, időnként
egy nagy fényt láttok előjönni,
és aki körbejárja a tengerpartot,
azt kockáztatja, hogy a víz
elnyeli, és eltűnik
a haza fenekén úgy, hogy soha
nem tud visszajönni.

Mert
aki tőle távolodik el, a honvágyba
hal bele.

(Az eredeti vers megjelent:
Joan Brossa, "Callament", in El saltamartí, 1963)

Manuel Forcano

Nyelvek

Nem beszéltünk közös nyelvet,
akcentus vagy dialektus kérdése volt,
de szavakat mondogattunk egymásnak,
mint egy festő, aki madarakkal népesíti be
a festmény egét.
Miközben teát iszogattunk,
és a rádióban Um Kulzum szólt,
a mai kánikuláról meséltünk egymásnak,
arról, milyen türelmetlenül vártuk a találkozást,
a színes fényekről, a Nílus hajóin
szóló zenéről,
a bazáros guáva illatáról,
a vörös dátolyáéról, az éjszaka pokláról,
amikor mindketten hazamentünk.
Valakik üdvözöltek téged,
és akkor bemutattál, és én egy művelt
gesztussal válaszoltam,
a kezem a mellkasomra tettem,
és visszatértünk a csend univerzumához,
melyben elfogadtuk mindazt, amit nem tudtunk kifejezni,
ahol mosolyogtunk azok között a szavak között,
amiket nem értettünk.
Milyen haszontalanok a nyelvek:
a vágy mindent el tud mondani.

Jakub Wysocki fordításai

Rozgonyi Margaréta

A hűtő

Hazatértek. Soványabban, beesett arccal, kevesebb mosollyal, és eggyel kevesebb gyerekkel. A Nákó család hét tagja indult el pár évvel ezelőtt Munkács nyomornegyedéből szerencsét próbálni a nagy Magyarországra, de csak hatan jöttek vissza.

Nákó Jóska soha életében nem dolgozott tisztességesen, mindig csak alkalmi, fekete munkákból szerzett fizetésből élt, és az innen-onnan kapott vagy elcsent segélyekből, adományokból. A nagy utazás előtt a szokásoshoz képest nem volt üres a kamrájuk, az ünnepek időszakában sok az egyháztól, jótékonyági szervezettől kapott csomag. Nákóék ünnepi menüje abban az évben kivételesnek bizonyult, kaptak krumplit, egy kevés húslevesnek való zöldséget, de mivel a tyúkhús hiányzott, ezért Teri, Nákó élettársa zöldséglevest főzött. A karácsonyi ajándék a költözésük évében is az a pár szem cukorka volt, amit a szomszédasszony árult az utcán, egy hokedlin. Az öt gyerek egész nap a sáros udvaron játszott, iskolát nagyobb rendszerességgel csak tél idején láttak, amikor előszeretettel küldték be őket a szülők melegedni a fűtött tantermekbe. A következő telet már nem akarták megvárni, nem jutott volna fára a cserépkályhába, sem az öreg sparheltbe. A barátaik Csehországot választották, oda mentek dolgozni, de Jóskaék büszkék voltak arra, hogy még őrzik a magyar nyelvet, olyannyira, hogy a gyerekek ukránul egy szót sem tudnak. Nem járt utána, hogy hova indulnak pontosan, de örült annak, hogy Tiszavasváriban állítólag sok Ukránából áttelepült magyar él, olyanok is, akiknek tényleg magyar az anyanyelve. Az az ember, aki pénzért bárkinek segített elintézni a kettős állampolgárságot és az áttelepülést, legalábbis ezt mondta. Közel is van az ukrán-magyar határhoz, gyakran jöhetnek majd meglátogatni a népes rokonságot, akik mindenüket összeszedték, hogy egy kis

pénzhez juttassák Jóskaékat. A Nákó család eladott mindent, de az összeszedett készpénz nem volt sokra elég, így a jötevő hivatali intéző uzsorakamat mellett nagylelkűen kezét rázott a résztfizetésre. – Az új világban úgy is jobban fog menni, meglásd! – Jóska pedig már a lelki szemei előtt látta, ahogyan úgy felviszi az Isten a dolgát, hogy ő lesz majd a tiszavasvári Dzsoni. A telepen így hívták a helyi vezetőt. Örült a segítségnek, bármit aláírt, amit elétoolt a férfi. Teri még a betűket sem ismerte jól, így hát maradt a kamatos kamat, és az elolvasás nélkül odafirkantott aláírások. Amikor már minden papírt, engedélyt, tiszavasvári albérletet megszerzett a jötevő, a héttagú Nákó család a nyomortelepi kis viskóját üresen kulcsra zárta, és két bőrönddel meg az éléskamra maradékával átlépte a határt.

Éjjel fél egykor, stoppal és lábbal érkeztek meg Tiszavasváribába. A jötevő pár nappal ezelőtt azt mondta, hogy a lakás takaros, bútorok, hűtőszekrény, gáztűzhely, mosógép biztosan lesz a lakótelepi panelház ötödik emeleti lakásában. A közvetlen szomszédban pedig egy régi jó barátja él, hozzá bátran fordulhatnak segítségért. Először nem tudták, hogy jó lakás ajtaját nyitották-e ki azzal a kulccsal, amit indulás előtt, Munkácson adott nekik a férfi, mert a négy falon és az ablakokon kívül mást nem találtak odabent. A gyerekek négykézláb csúszkáltak a laminált padlón, és a kis kezükkel simogatták. Soha nem láttak még ilyet. A villanyt fel-le kapcsolgatták, sötétítő függöny és redőny híján kívülről úgy tűnhetett, hogy morzejellel akar valaki üzenni a Mindenhatónak, hogy köszöni szépen! Teri megengedte a meleg vizet a kádban, és rögtön beleültette az öt gyereket. Ünnepe a mai nap, tisztának kell lenni! A kétbőröndnyi ruha elég volt arra, hogy szárazra törölje őket a másfél órás vízi játék után, de arra már nem maradt, hogy fel is öltöztesse őket. Le kellett volna feküdni, állt a család az üres lakás közepén, és keresték a helyet, ahol álomra hajthatnák a fejüket. Ágy és párna még Munkácson is jutott nekik, egyébként is, a kád még nem száradt meg a lubickolás után, abba nem lehetett

feküdni. Egyetlen esélyük a szomszéd barát volt, akit mély álmából kellett volna felrázni. A gyerekek úgy szaladtak ki a csendes lépcsőházba, ahogy fürdés után voltak, és válogatás nélkül dörömbölték végig az emeleten lévő összes ajtót. – Szomszéd bácsi, gyere ki, ég a házad ideki! Az egyik ajtó mögül egy nagy koppanás hallatszott, mintha valaki egy éjjeli edényt vágott volna az ajtóhoz. A gyerekek nem ijedtek meg, annál jobban énekelték a mondókát, amikor kinyílt résnyire a másik ajtó. A kukucskáló, csíkos pizsamás, ősz hajú férfi álmos szemekkel nézett Nákóékra, és csak annyit kérdezett: maguk az ukránok? – Bácsi, mi nem tudunk ukránul, csak magyarul! A férfitől erre kaptak egy legyintést, egy nagyobb matracot, egy párnát és egy pokrócot. A család összeülelkezve, egy kupacban aludt el az első tiszavasvári éjszakáján.

Az elkövetkező napokban az is kiderült, hogy a csíkos pizsamás embert Kovácsnak hívják, villanyszerelő, és feleségével, Erzsikével kettecskén élnek. Örömmel fogadták a szomszéd gyereksereget a lakásukban. Zserbóval, mézes krémmel halmozták el őket, miközben a tévében a mesematiné hosszú időre helyhez kötötte a kicsiket. Nákóék közben Kovácsal járták a Munkaügyi Központokat, hogy álláskeresőként a következő havi járadékot már meg tudják kapni. Kovácsnak eszébe jutott, hogy lomtalanítás van a város másik végében, ott sok kincsre lehet bukanni. Nákó először nem tudta, mi is az a lomtalanítás, Kovács keményen dolgozott azért, hogy megértesse, ebben az országban az embereknek rengeteg felesleges kacatjuk van.

Végül Kovács indulásra parancsolta a hét fős családot, és két talicskával kincskeresésre indultak. A gyerekek nagyon élvezték a játékot. Házról házra, sarokról sarokra jártak, ahol találtak egy lakásba való lámpát, szőnyeget, vázát, kisebb alkalmatosságot, azt a talicskába pakolták. Néhol szerencséjük volt, és elég jó állapotban lévő ágy, fotel, asztal is az útjukba került. Ezeket rögtön nem tudták elvinni, így odaültettek egy-egy gyereket, őrizték a kincset addig, amíg üres kézzel vissza nem jönnek, és elviszik. Teri

mosolyogva nézett körbe, ahogy gyűlt a szoba közepén a sok berendezési tárgy. Este hazajöttek a gyerekek is, csiripelve, egymás szavába vágva mesélték, hogyan kergették el a kalózokat az őrzött kincsek mellől, vagy hogyan kaptak fánkot attól a nénitől, akinek a kidobott nagy szőnyegét őrizték az utcán. – Képzeld, Anyuka, azt mondta a néni, hogy ez egy varázsszőnyeg, tud repülni!

Nákó nem adta fel, éjjel még egyszer elindult, reménykedett, hogy valahol a keze ügyébe akad egy rozoga mosógép vagy hűtő. Tél volt, Teri ügyesen megoldotta az étel hűtését az ablakban. A hidegnek viszont vége lesz, és az élelem nem veszhet kárba. A város végén szembe találta magát egy nyitott ajtóju, koszos hűtővel. Még egy rothadt alma is volt benne. Az ajtó csavarjai berozsdásodtak, a zárógumi sem tapadt. – Nem baj, csak működjön! Majd kitámasztjuk egy seprűnyéllel! A talicskával feltolta az emeleti lakásba, és lerakta a szobában, ahol az egész család körbeülte.

Teltek a hetek, Nákó Jóska próbált munkát találni. A helyi építkezésekről elküldték, mert minden vállalkozó a saját embereivel dolgozott. A gyárakban éppen leépítés volt, és üresedés híján a közmunkaprogramba sem fért be. Jelentkezett éjszakai őrnek, ott azzal hajtották el, hogy nem bíznak az „ukránokban”. A fuvarcég-nél azért nem vették fel raktárosnak, mert már az első számolás-és helyesíráskészség-felmérésen elbukott. Teri kapott egy négyórás takarítói állást az orvosi rendelőben, éjjel dolgozott, amikor a gyerekek már lefeküdtek aludni. Ezért kapott annyit, hogy nem haltak éhen, de a munkanélküli segéllyel kiegészülve sem tudták összeszedni a részlet összegét, amit a jötevéjük minden hónapban, a lakbérrel együtt óramű pontossággal követelt. Ő pedig jött, mint a kiütés, ami annyira irritálja az embert, hogy legszívesebben szétmarná magát. A hetedik hónapban közölte, hogy ha nem kap egy nagyobb összeget, nem fogja fizetni Nákóék számláit. Pénz nem volt, egy idő után már víz, gáz és áram sem. Sokat segített a köztéren lévő kút, ahová napi háromszor járt le Nákó Jóska és Teri. Az egyik szivattyúzta a vizet, a másik tartotta a vödröt.

Nyáron kevésbé volt szükség a fényre, áram és így hűtő híján pedig a napi egy étkezést kenyérrrel, konzervvel oldották meg. Addig tartott ez az állapot, amíg a Református Egyházközösségtől kaptak egy csomagot, benne egy egész csirkével.

Kovács megsajnálta a családot, és felajánlotta, hogy bevezeti a lakásukba az áramot, egy kampón keresztül, a kinti vezetőkről. Nákóék csak arra tudtak gondolni, hogy pár napig finom húslevest ehetnek, penész- és savanyú íz nélkül. A júliusi melegben a húsleves megfőtt, a maradék pedig a már működő hűtőbe került. Ebéd után mindenki elaludt. Az egyik Nákó kisfiú arra ébredt, hogy csorog rajta a víz. Eszébe jutott, hogy a hűtő már működik, és milyen jó hideg! Hely is volt benne, csak az egyik polc foglalt egy fazék leveslével, meg egy kevés hússal, zöldséggel. Bemászott, izgatottan magára húzta az ajtót, és érezte, hogy teste kellemesen lehűlt. Felnyúlt a hűtő belső villanykapcsolójához, nevetgélve elkezdte ki-bekapcsolgatni, pont úgy, mint azon az éjszakán a szobában, amikor Tiszavassvárba érkeztek. Átjárta az az izgatott, büszke érzés, ami akkor töltötte el, amikor az apjától naponta azt hallotta, hogy ő lesz a helyi Dzsoni, mert itt minden jobbra fordul!

A Nákó család egy nagy robbanásra és égett szagra ébredt. Felugrottak, kiszaladtak a konyhába, de félúton megtorpantak, mert a hűtő ajtaja eltorlaszolta a bejáratot. Az ablakot betörve találták, a falak megrepedtek, a hűtő maradéka pedig úgy füstölt, mintha az örök sötétség szállta volna meg a családot. Teri ijedtében körbenézett. Nem tudta megfogalmazni, mi játszódik le benne, mert eddig nem volt köze ehhez az érzéshez, ami ahhoz hasonlított, mint amikor kiszakítanak az ember lelkéből egy darabot. Most már tudta, hogy milyen az. Nem találta a legkisebbet. Nem lehetett eldönteni, hogy a beazonosíthatatlan, értelmetlen ordítás, amit ez követett, a hűtő robbanásának vagy a gyerek eltűnésének volt-e betudható. – Hol van, hogyan, merre? Keresd meg! – kiabálta dadogva, és ájultan összeesett.

Oberfrank Luca
Castillo Interior II, 2016
szitanyomás, textil, 70.× 80. cm

The page contains dense, illegible text, likely a scan of a document with very small font or significant blurring. The text is organized into several paragraphs, but the individual words and sentences are not discernible. The layout appears to be a standard page of prose with a header and footer area, though the content is unreadable.

Horváth Eve

révész

hogy fogom elfelejteni a hideg, lila lábfejet,
amikor felhajtottam a plédet, hogy pelenkát
cseréljek rajtad. hazafelé a boltból tekertem,
mint egy őrült, nehogy nélkülem halj meg. de
azt a jeges rémületet, ahogy az élve üszkösödést,
az érzéketlen végtagot felfedeztem, baudelaire
jutott eszembe, meg az át a rákbarakkon, férj
és feleség és a holocaust megannyi áldozata,
a fronton felállított hadikórházak, thomas
mann varázshegye, éreztem, hogy órák
kérdése, aztán legyőz a szépszis (görög szó:
felbomlás, rothadás, üszkösödés), és a mentő
nem jön ki érted, mert én viszlek oda át.

az interpretálás nehézsége

ez te volnál, akit itt gyászolnak? akiről
magam is írom-mondom, hogy el-
hunyt, akinek hamvasztást intézek,
mint egy meghatalmazott, amikor
szerződést ír alá a nevedben, ez
valóban terólad szól? hiszen a
személyidet nemrég újítták,
2079-ig szól az érvényessége,
most meg átlyukasztják? hol van
az, aki rám néz a monokróm kép-
ről? te lennél, aki nem vagy?
anyám, én azt hittem, soha, te
sohasem fogsz meghalni, mert
teljességgel kizárt, hogy az embernek
ne legyen anyja. nézem az üres
szobád, a télikabátjaidat, zsebedben
összegyűrt bevásárlólista, tej,
szalámi, kenyér. tavasz van, pakold
el őket, hallom a hátam mögül.
ekkor cikkes sapkád a fogason életre
kel, füledig húzva vigyorog ki alóla
a lényed, aki vagy, aki voltál, aki
leszel, szemedben bolhapiacról
szerzett, pimasz csillogással.
felnyitom a könyvet, amit utoljára,
a kórházban szorongattál, szórakoztató
irodalom, egy kutya a főszereplő,
megmentőm, maybe a címe,
de nem tudom elolvasni, csak áll
a polcodon, és képembe liheg a dög.

Juhász Tibor

Babona

Már kiskorukban megtanultak a lóval bálni.

Ereje, tanulékonyága miatt ez volt
a legbecsesebb jószág, a sörény meg a szőr
fényessége sokat elárult a tulajdonosról.

Azokat, akik verték vagy túlhajtották
az egyébként is sovány állatot,
kiközösítették.

A sátrak legjobb alapanyaga volt a lóbőr,
de csak az elpusztult vagy a kényszerből leölt
hátasokat hasznosították.

Csíkokra vágva megfüstölték, kiszárították
a babonás gonddal tartottak húsát.

Elbújva vagy sötétben ettek.

Visszaélés

Az emelkedő tetején elágazik az ösvény.
A jobb oldali ág a patakhoz visz,
mosdani és mosni mennek oda az itteniek.
A balra induló a meddőhányónál ér véget,
friss keréknyomok vezetnek rajta
annak ellenére, hogy évtizedek óta

semmit nem találni ott.
Régen volt harmadik ág is,
egyenesen haladt.

Néhány perc múlva bukkant elő a kolónia,
de a hangokból itt már lehetett tudni,
hogyan ott van.
Sűrű akácok tüntette el a harmadik utat.
Akik jönnek, lentebb,
visszafelé élnek.
Fóliák alatt, deszkák között,
egymással, szorosan.
Félelmetes a csörtetés.

Lyukóvölgy

Az udvarokon senki, farakások,
biciklik, hókupacok, fák
fehérre festve derékmagasságig,
kályhacsövek, tetők mögött a lemenő nap,
fényétől nem látszik, bent égnek-e a lámpák,
bíbor és narancs a furnérlemezeken,
a láb- és keréknyomokban
flakonok, csikkek, vonaljegyek,
hideg rázza a távvezetékeket,
megrándulnak,
lassan, ringatózva halnak el,
szélcsend.

Varga Bence

Hályog

Az eső végtelennek tűnő sistergésére kelt fel a hűvös szobában. Hátára fordult, szemét nem nyitotta ki, gondolatai az ébrenlét és álom határán imbolyogtak. Ébredéskor, mint egyébként minden egyes reggel, az új nap lehetőségének öröme és nyugalma árasztotta el. De – ahogyan szintén minden egyes reggel – jókedve az eszméléssel rögtön elszállt. Kinyitotta szemét, fájós torkát megköszörülte, és ettől a pillanattól kezdve kíméletlenül felvilant előtte minden bosszúság, amiből napról napra egyre csak több lesz, és amit alig néhány órája egy mindent elsöprő álom reményében hagyott maga mögött a mosás hiányától savanykás szagú dunyhák közé zuhanva. Oldalára fordult, és horkoló feleségére nézett a szürke hályogtól gyenge szemével. A hátán fekvő asszony felhúzott karokkal aludt fekete hálóingjében. Hónaljától hosszúkás, megöszült szőrszálak nyúltak ki. A férfi tudta, hogy már nem alszik. Minden óvatosság nélkül ült fel és huppant le a ropogó parkettára. Atlétája fölé egy használt pólót húzott, majd régi, téeszől megőrzött kantáros munkavédelmi ruhájába bújt bele, s miközben az utcára néző ablaknál, a radiátor tetején hagyott, mézporos munkáscipőjét leemelte, kintről kakas-kukorékolás hallatszott. Hosszasan nézett a kora tél szürkés-kék árnyalatában fénylő utcára. Hajnal volt még, a szemközti házsor valamennyi redőnye le volt eresztve. Tekintete megakadt egy szemközti házán, a Dombiék házán. – A kutya úristenit – gondolta, és kiköpött mérgében, s tovább folytatta magában „annak a mocskos brigádnak” a korholását, akik miatt most kelhetett ilyenkor, egyedül, hogy mindent egymaga csináljon.

– Az ördög vigye el – mondta ki hangosan, és krákogva felszívott egy kisebb adagot a megfázástól beteg torkára lerakódott váladékból, majd ismét kiköpött –, kinek van itt kakasa?

Az asszony oldalára fordult, szemeit még mindig nem nyitotta ki, mint aki továbbra is alszik, és csendesen felelt:

– Nincs itt semmiféle kakas, Imre.
– Nincs? Akkor ki kukorékol odakint, talán a Czibakné?
– Nem kukorékol a Czibakné, de még csak a Czibak sem.
Feküdj vissza.

– Nem most mondom, hogy az előbb kukorékolnak?
– Mi van, már a füleid is rosszak? Tudod jól, hogy az Icuék is réges-rég levágták minden állatukat. Senki nem tart itt kakast, legfeljebb ezeket a girhes macskákat. Tele van velük az egész utca, lassan már oda jutok, hogy kihívom a sintéreket... Feküdj inkább vissza – parancsolt rá az asszony, de a férfi továbbra is a zúzmarás ablakon át figyelte az utcát.

– Nem fekszem. Tudod, hogy dolgom van.
Az asszony először nyitotta ki a szemét:
– Hát mégsem mondtál le róla, Imre? – A férfi bólintott. – Hát jól van, ha ennyi eszed van, menj csak. Ahelyett, hogy várnál még néhány napot, annyit igazán ráérne, elvagyunk mi addig is, vagy átmennél a Dombiékhoz, aztán megbeszelnéd velük ezt az egészet, ezt a förtelmes, nevetséges históriát. – A férfira nézett, de azonnal látta, hogy szavai mit sem érnek. – Hát jól van – legyintett, és sértődötten elfordult a másik irányba –, akkor menj. Majd meglátjuk, mire mész.

– Ne beszélj! – fortyant fel a férfi. – Miért ne sikerülne? Tudod, hányszor néztem én már végig, csináltam végig? Jó, legfeljebb majd nem ma végzek vele, hanem holnap. Mit bánom én. Eh – fordult el megint, hogy az utcát kémlelje –, majd csak figyelj – mondta, és haragosan méregetve a háttal fekvő asszonyt, „majd meglátod”, belebújt cipőjébe, és kiment.

A fürdőben – miközben a tükörben szinte tudtán kívül az arcán szaladó, öreg ráncokat, csillogó borostáját és hullámosra feküdt, hófehérre őszült haját méregette – a Dombiékön, „azon a mocskos brigádon” járt az esze, „akik miatt most...” És újra

végigpörgette magában az egész „nevetséges históriát”, miként mondta le akkor, legutóbb, amikor több mint harmincévnyi barátság után egyszer, egyetlen egyszer, le kellett mondania, hiszen a veséje is oda volt, a szemét meg előtte mütötték. – Eh – hordta le magát –, ott egye meg őket a rosseb – mondta, és mélyet sóhajtott, akkorát, hogy a belülről kiáramló levegő, amint végigsöpört szájüregén, valami egészen irtózatossá, rothadt ízt árasztott szét benne. Elindult a földszinti konyhába, s közben hiába nyelt nagyokat, hogy nyálával valamelyest elmossa szájából ezt a mocskos ízt, minden egyes, gyulladt torka miatt korántsem könnyed nyelést követően szinte csak még intenzívebben érezte. – A gyomromból – gondolta keserűen –, ez a gyomromból jön, ott rohad bent valami, valamelyik szervem, talán a beleim, azok rohadnak, az idegességtől, vagy a zsíros, ehetetlen húsktól, vagy a Hörpintő presszónak attól az ihatatlan házi borától, attól rohadok el élve itt mindjárt, a hétszentségít.

A konyhában a kenyértartóhoz lépett, de amint megmarkolta a kőkeményre dermedt házi cipőt, émelygő érzés szaladt át rajta. A gyomrából áradó bűz minden étvágyát elvette. A konyhaszekrény tetején csillogó házi pálinkára sandítva azonban arra jutott, mégiscsak ennie kellene valamit, mielőtt kitölt szigorúan egy kupicát. A hűtőből alufóliába csomagolt sajtot vett elő, kezével letört belőle egy darabot és a szájába dobta, majd alig néhány rágás után inkább egészben lenyelte. Az étvágytalanság dacára is leeröltetett falat miatt érzett apró öröm némileg vigasztalóan hatott rá – mégiscsak ez volt az első sikerélménye ezen a reggelen –, ezért kissé megenyhülve emelte le a pálinkát, és töltött ki magának egy kupicával. Mielőtt szájához érintette volna, még beleszagolt, mintegy meggyőződve róla, hogy ez ugyanaz a szilvapálinka, amit tegnap este helyezett el a szekrényen. Eltátotta száját, akkorára, mintha az egész poharat le akarná nyelni, majd ledöntötte az italt, s még mielőtt lenyelte volna, gargalizált is vele egy keveset, hiszen „ennél nincs

jobb orvosság úgysem.” Érezte, ahogy a pálinka végigcsorog testén, de reménye, mely szerint ez az egy kis kupica elegendő lesz, hogy felmelegítse, egyre kevésbé tetszett valószínűnek, minthogy röviddel ezután fagyos borzongás futott végig gerincén és rázta meg egész testében. Ahogy így, fogvacogva figyelt kifelé a kietlen hajnalba, megint a Dombiékra gondolt, és végigpörgette fejében a tavaly történeteket.

Amióta az utcába költöztek, mindig is együtt vágtak disznót. Ez természetes volt, hiszen a vágás és a feldolgozás körüli teendők valami egészen megmagyarázhatatlan, ősi élvezetet jelentettek számukra, amiket ugyan közben, különösen a béltisztítás során valamennyien a pokolba kívántak, mégis, a következő télen szinte babonás félelem szállta meg őket annak a pusztá gondolatától is, hogy esetleg valamilyen rendkívüli körülmény okán elmaradna a vágás. Ennek vetettek véget a Dombiék tavaly, amikor alig fél évvel azután, hogy a hályogja miatt megműtötték, ráadásul egy súlyos vesegyulladással az ágyat is nyomta, az egész nap mellette őrködő feleségével üzenté meg, hogy le kell mondania arról, hogy részt vegyen a Dombiék disznóvágásán. Amikor azonban még késő délután átküldte a feleségét, mert bizonyára csak elfelejtettek kóstolót átvinni nekik, legnagyobb megdöbbenésére az asszony lesütött szemekkel és üres kézzel tért vissza hamarosan, s mesélte, mit mondott a Dombi, tudniillik, hogy lófasz jár neki, nem kóstoló, és hogy nem kell többet segíteniük semmiben sem. A férfi – hiába könyörgött neki az asszony – minden kínja, az oldalába hasító éles fájdalom ellenére is úgy lázba jött az üzenettől, hogy kikelt ágyából, s úgy, ahogy volt, házi köntösben, zoknijára húzott papucsában átszaladt, és becsöngetett a Dombiékhoz. A Dombi jött elő hátulról, feltűrt ingujja alatt csurom véres karral. Gumicsizmája alján sárból, vérből meg a megtaposott disznóbelsőségekől összeállt vastag salak cuppogott, és úgy nézett „az a csirkefogó, szenilis állat”, mint aki nem is érti, mit keres ott a férfi.

– Mi van? – kérdezte ingerülten Imrétől, aki a fájdalomtól épphogy össze nem bicsaklott, és megtört, rekedt hangon, szemrehányással válaszolt:

– Elment az eszed, Ferkó?

– Dehogyan ment, neked ment el, ha azt hiszed, a mi kolbászunkból fogsz jóllakni.

A férfi oldalába éles fájdalom hasított, a vér az agyába tódult, és egy pillanatra látását is elvesztette, úgy kiabált vissza meggörnyedve, hogy de hiszen ő beteg, meg sem bír mozdulni, egész nap az ágyat nyomta, így nem lehet disznót vágni. De a Ferkó hajthatatlan volt, és hosszas monológba kezdett, ősrégi, elfeledett sérelmeket sorolt fel valami balatoni nyaralásról, egy tanácson történt beszélgetésről, bizonyos „kényes” iratokról, meg talán – bár erre később nem mert volna megesküdni – egykori Zsigulijáról, az első autójáról is szó volt. De már nem sokat értett mindebből, a betegségtől és a köntösén átfújó téli hidegtől a láz teljesen hatalmába kerítette és majdhogynem ledöntötte lábáról. A Dombiék kapujának dőlve aztán már csak arra eszmélt, hogy felesége hátulról bebújik karjai alá, és megpróbálja visszacipelni a házba, és miközben így botorkáltak, át a lefagyott úttesten, a Dombi még valami olyasmit kiabált utána, hogy „meg ne lássam még egyszer az éhenkórász pofádat itt”, meg hogy „vágd le a girhes disznódat egyedül.”

– Eh... – ocsúdott a férfi, és akaratlanul is kitöltötte magának még egy kupicával, s még azelőtt, hogy ráébredt volna, megszegi a szigorúan egy pohárról szóló iménti fogadalmát, le is lökte torkán az újabb adagot. – A Dombiné, az Ilike is, hiába állt ott azzal az ájtatos képpel mögötte, és mondogatta, hogy „na de Ferkó, nem látod, hogy beteg?”, tudom, hogy amint hátat fordítottam, ennyire még azért nem vagyok hülye, azonnal átváltott támadásba, de azon sem lennék meglepve, ha egyenesen ő bujtotta volna fel ezt az idiótát. Sőt, az is lehet, hogy ő intézte el, hogy a Gyszi, ez a másik istenverte félkegyelmű,

hentesek szégyene, akivel két hete megbeszéltem, hogy idejön legalább a vágást elintézni, hogy ez is pont tegnap, egyetlen nappal előtte szól ide, hogy mégsem jó neki – mérgeződött magában. A lehajtott két pohárka lassacskán csak megtette a hatását, s akárcsak a meleg víz, ahogy belecsurog a radiátorba, úgy öntötte el egész fejét, és forrósította fel homlokát a pálinka. – Az istenit – vágta le dühösen a poharat, rádöbbenve, hogy túllépte a limitet.

Kilépett az udvarra. Legnagyobb ámulatára az eső, amely bentről úgy tűnt, kérlelhetetlenül szakad, most szinte teljesen elállt, épphogy csak szitált néhány vékony csepp a fagyos levegőben. A férfi nagyot sóhajtott, torkából hatalmas párában tört elő lélegzete s gomolygott lassacskán felfelé. Figyelme egy szomszédos ház kéményére, pontosabban az abból előtörő koromfekete füstre terelődött, amely a lélegzethez hasonlóan, zavarosan hömpölygött, majd pedig valahol a távolban hirtelen megállt egy helyben, s szinte mozdulatlanul, baljós fekete lyukként tátongott az utca egyhangú égboltján. „Mint egy hályog az Úristen szemgolyóján.” Ebben a pillanatban ismét kukorékolás törte meg a hajnali csöndet, hosszasan, rikácsolva hangzott fel a háztetők között. A férfi az emeleti szoba ablakára pillantott, mintegy arra várva, hogy felesége, „ez a süket néember” rögvest kinéz rajta, és komor arccal bólintva jelzi neki, hogy ezúttal ő is hallotta, neki volt igaza és ő tévedett. De a függöny meg sem rebbent. A férfi a ház mögötti melléképületek egyikébe lépett, ahol a szénkazán mellett a munkásasztalon a markolatnál satuba fogva egy hosszú, fényes disznóólló kés lógott. Óvatosan kiakasztotta, hogy a penge ne érje a satu két rozsdamarta oldalát. Az asztról fülénél fogva megragadott még egy barna vödört, kilépett a kazánházból, és a szomszédos disznóólló felé vette az irányt. Az ajtó előtt megállt még egyszer, és végigpörgette magában a leckét: a sok-sok vágást, amelyeken részt venni volt szerencséje. Az emlékezetében élő képekből megpróbálta utol-

jára felidézni, hogyan is szokott a Gyuszi a disznó mellé állni, mert – mint ahogy ilyenkor, már a disznót megragadva mondan szokta – ki lehet tapogatni az ütőerét, onnantól gyerekjáték átvágni azt. És valóban, a Gyuszi finom, szinte művészi mozdulattal szokta elhúzni a kést a malac torkánál, olyan kecsesen, hogy a férfi valahányszor csak végignézte, azt gondolta, a mutatvány ezúttal nem sikerült. Persze Gyuszi egyetlen egyszer sem hibázott. „Fene vigye el, lehet, hogy nem normális, de disznót, azt tud vágni.”

Lábával kihajtotta az ól ajtaját. Orrát moslék és ürülék szaga csapta meg. A sötét melléképületben síri csend volt. A malacot mintha a föld nyelte volna el. A sarokból azonban hamarosan apró lélegzetek szálltak fel, amelyek jól látszottak az ól repedésein beszüremkedő fényben. A disznó fújtatott a sötétben. A férfi beljebb lépett, s ahogy a hosszú disznóölő késsel kezében megállt az állattal szemben, az hirtelen eszeveszett visításba kezdett, és súlyához képest meglepő sebességgel elvágatott a férfi mellett, a szemközti sarokba rohant, ahonnan néhány másodpercnyi pihenő után újból kilőtt, s így, sarokból sarokba, megállás nélkül menekült a szerencsétlen. – Az ördög vigye el, mit csináltam rosszul? – dühöngött a férfi. A kést a vödörbe ejtette, és félredobta. Leguggolt, és édesgetni kezdte a malacot, de az nem mozdult, a férfi minden egyes lépésére újra riadtan vágatni kezdett a sarkok között. Ám Imre, bizonyos rendszert felfedezve a sarokválasztások között, egy alkalommal megérezte, merre indul meg az állat, és félúton belecsimpaszkodott, két karjával megragadta, így próbálta lefékezni egész súlyával. Közben kedves szavakat próbált mondani neki, de az adrenalin és a szilvapálinka okozta szellemi felfordulásában semmilyen kedvesség nem jutott eszébe. Végül sikerült kissé lecsillapítani a disznót. A vödörben heverő késre sandított. Látta, hogy a disznó egy helyben áll, és egész testében remeg, de érezte, ha csak megmozdult kissé, hogy azonnal indulni kész ismét va-

lamelyik sarokba. – Ez így nem jó – kiáltott fel, majd dühösen a vödörbe rúgott, a kirepülő disznóölő kés hatalmas csörgéssel a falnak csapódott, ő pedig kiviharzott az ólból.

Benyitott a lakásba, nagy lendülettel a pálinkásüveghez nyúlt, kihúzta a dugót, telitöltötte poharát és mohón lehúzta, s még mindig ugyanazzal a lendülettel, amellyel belépett az ajtón, kitöltött még egy kupicát, és ismét ledöntötte. Ezúttal gyomrát forralta föl a hirtelen legurított szilva, érezte, amint üresen tátongó belső szerveit lassan égeti, marja, csípi az ital. De aztán elmúlt. Szervezete elfogadta sorsát és megbékélt a betolakodóval, kiváltképp azután, hogy tehetetlen gyomrába hamarosan egy harmadik adag is zúdult. Összegörnyedve állt a pultnál. A pálinka hatását először szemein érezte, hirtelen elfátyolosodott előtte minden: a falon kattogó óra, a teljesen rossz időt mutató mikro kijelzője és a falra kihelyezett tavalyi naptár fotóján a magyar válogatott játékosainak egyébként is megkülönböztethetetlenül egyforma arca. Az álmodást azonban hamar felváltotta valami egészen megmagyarázhatatlan, édes bizsergés. Egyfajta rajongással és elszántsággal vegyes érzés, amelynek eredetét maga sem tudta volna megnevezni. Érzékei némelyest kitágultak, mintha nyitottabbá vált volna a korábban jelentéktelennek tűnő, megannyi haszontalanságra, s hirtelenjében értékelni tudott volna minden egyes kacatot, pókhálót a sarokban vagy a legapróbb zajt is, ami megtörte a napot rég nem látott utcácska bánatos csendjét. Életerősnek érezte magát ebben a pillanatban, s felfelé pillantva, a falakon és a zárt ajtókon keresztül is látni vélte, ahogy felesége egyikről a másik oldalára fordult a meggyűrt, izzadt lepedőn. – Na most – gondolta, és határozottan elindult.

Az ólban ez idő alatt semmi sem változott: az állat ugyanott állt, a röpke békesség, amit adott neki, arra sem volt elegendő, hogy képes lehessen egyetlen lépést is megtenni. Ahogy az ajtóban ismét megjelent a férfi alakja, a disznó, bár továbbra is egy

helyben állva, velőtrázó visításba kezdett, fejét pedig örülten rázni kezdte. A férfi felkapta a sarokban heverő kést, és megindult, hogy bevégezze a feladatát. A megrökönyödött disznó mellé állt, és többé már nem kellett felidéznie, hogy a félkegyelmű Gyszi miként is szokott beállni a végzetes vágás előtt. Zsigereiben érezte, mi a teendő, és arra gondolt, ami most következik, azt bármely szakavatott hentes megirigyelhetné. A kést szájába vette, bal kezével megragadta a remegő disznó fülét, jobb kezével pedig, mintha csak simogatná, keresni kezdte a hevesen lüktető eret az állat nyakán. Különös érzés volt, elsöre valószerűtlennek tetszett neki, hogy a furcsa, ütemtelen dobolás az ütőér volna. Kivette szájából a kést, és akárcsak a primás a vonóját a hegedű húrjaihoz, úgy illesztett oda a reszkető állat nyakához. Abban a pillanatban azonban, hogy a kés hozzáért a zsíros bőrhöz, a disznó ismét megiramodott, hogy újra a sarokban keressen menedéket, de a fülébe kapaszkodó férfi súlya miatt nem bírt teljes erővel előrenyomulni. A férfi elvesztette egyensúlyát, néhány lépésen át húzta vissza úgy, hogy fülét majdhogynem teljesen lerepegette. Az állat azonban erősebbnek bizonyult, és kitepte magát a férfi szorításából, amaz pedig, a hirtelenül bekövetkezett vereségtől meg a fejét egyre inkább elbódító pálinkától megtántorodott, s a hidegtől csúszóssá keményedett sáron és ürüléken megcsúszva ráesett a moslékos vályúra. A kiömlő ételmaradék mind a nyakába folyt, be a ruhája alá. Soha sem érezte magát még ilyen részegnek, mint ebben a pillanatban. A vályúból csurdogáló moslék szagától egész testén sötét irtózat szaladt végig, gyomra megemelkedett, s noha a pálinkától, illetve a gyomorsavtól erősen maró hányás feltört belőle, erőfeszítései sikeresnek bizonyultak, minthogy képes volt visszanyelni az egészséget egy utolsó előtti, kritikus pillanatban. – A kurva anyád – tört ki belőle a kiáltás, miközben feltápászkodott. Előhalászta kését és a disznó felé rontott, de az meglepő gyorsasággal sikeresen kerülte ki a szédelő ember

szúrását. Eleinte még az állat nyaka felé célozva, később azonban már csak összevissza hadonászott, mivel sehogy sem sikerült eltalálnia. Végül lemondva arról, hogy közelről szúrja le az állatot, gyenge, de pontos dobással eltalálta az oldalát. A penge alig látható sebet ejtett az állaton, de az okozott fájdalom elég volt ahhoz, hogy még hangosabban, szinte sírva visítson fel és szaladjon tovább, körbe-körbe.

A férfi megelégedve ezt a komédiát, megint csak kiszaladt az ólból, egyenest a szomszédos pajtába, amelynek sötét végében egy farönkbe állítva régi, korhadt nyelű balta körvonalai rajzolódtak ki gyenge szemei előtt. A fényre kiérve alaposan végigmérte a gyilkos eszközt: a fejsze erősen lötyögött a nyél végén, felületén pedig kisebb-nagyobb rozsdafoltok éktelenkedtek. Megpróbálta csurom véresen elképzelní. Hirtelen újra felfortyant benne a düh, amiért még mindig nem sikerült leölni „ezt a tetves állatot”, holott mostanra már pörzsölnie kellene a szőrét, rágszálni a megpörkölt, kunkori farkát, és inni a vérét – s ehelyett ő még „ezzel a használhatatlan szarral” kell, hogy nekitámadjon. Azon töprengett, élével vagy a fokával sújtson-e le az állat koponyájára – merthogy ennyi bosszúság után egyenest a fejét fogja lecsapni, „az már fix.” Forgatta kezében, ide-oda, s végül úgy döntött, talán hatékonyabb, ha fokával üti agyon, noha megérzését arra a kizárólagos tapasztalatára alapozta, amely szerint időnként a kevésbé valószínű megoldások bizonyulnak a jobb megoldásnak.

Miközben újra az ól felé tartott, még arra gondolt, talán egy utolsó pálinkát megihatna, hogy újra erőre kapjon, de elhessegette ezt a gondolatot. „Nem, nem, már így is mindjárt felkel az egész utca, mit fognak szólni, ha a disznó még vígan szaladgál, én meg már fél üveggel megittam. Nem, nem, előbb a munka”. Hűvös szél fúj át ruháján, csontig hatoló, metsző szél, egyenesen torkának csapódott, és érezte, a disznóval folytatott küzdelem következtében, a nyakába zúdult hideg moslák miatt

még jobban megfázott. Felnézett az égre, de a nap továbbra sem látszott. – Az Úristenit, csak egy kicsit sütné ki legalább – gondolta, és ebben a pillanatban felrémlett előtte annak a lehetősége, hogy az a bizonyos sötét füstfelhő, ami még mindig ott rostokolt az utca végében, „valahol a töltés fölött nagyjából”, talán az takarja el a napot. Hogy talán valami megmagyarázhatatlan kozmikus jelenség szemtanúja éppen, hogy a fénynyalábok valamiképp kölcsönhatásba léptek azzal a füstfelhővel, és azért nem mozdul egy tapodtat sem. De aztán elvetette ezt is. – Túl sok Discoveryt néztél – mondaná a felesége, ha felvetné neki, s valóban, ahogy látta maga előtt az asszony rosszalló tekintetét, szempillantás alatt badarsággá változott az egész.

Ismét az ólban találta magát, s az iménti merengésből most, hogy vissza kellett térnie „ebbe a szarszagú valóságba”, éppúgy, ahogy a reggeli ébredés után szokott rátörni minden kellemtelenség emléke, úgy száguldott végig agyán, hogy tulajdonképpen „emiatt a mocskos disznó miatt tiszta szar és moslék” a ruhája. Eddig valamelyest partnerként tekintett a disznóra, rituális formaiságnak tűnt minden, ami történt. Hiszen a vadász is akkor lelheti csak igazán örömét a vadászatban, ha az állat menekülőre fogja, különben a vadászat szinte elveszíti jelentőségét. Most azonban a rátörő haragtól minden megváltozott. Vért akart. Gondolkodás nélkül rárontott, és jobb kezével hatalmasat lendített a baltán, majd minden erejét beleadva lesújtott vele, de a disznó ezúttal is meglógott a halálos csapás elől, a fejsze nyele pedig óriásit koppanva a földnek csapódott, és visszapatant a kezéből. A malac most már egyetlen másodpercre sem hagyott fel a visítással, és ez még jobban felingerelte a férfit. Újra támadásba lendült, megragadta a baltát, és ugyanúgy, ahogy az imént, fentről indított csapással megpróbálta végleg szétzúzni a malac koponyáját. De zűrzavaros gondolatai, gyenge szemei és egyre fáradó végtagjai teljesen haszontalanak bizonyultak. A fejsze újra és újra a földön koppant. Idővel be

kellett látnia, az évek során izmai végképp elsovadtak, hiába volt a sok-sok munka, hiába tartotta karban magát, most bebizonyosodott, hogy igaz volt, amit megannyi léha, pihenéssel töltött délutánon mindig is érezni vélt. Tudniillik, hogy hiába dolgoztatja testét, mert amikor kis időre elszunyókál, ott fent, a tévé előtt, olyankor szervezete egyenesen felemészti, felzabálja maradék fiatalságát. Hiába volt meg benne az eltökéltség most már, hogy bevégezze a malac sorsát, a fejszét – azt a fejszét, amivel alig néhány éve még fát hasogatott télire – nem bírja kellő gyorsasággal és erővel meglendíteni, hogy eltalálja a rémült állatot. A beismeréstől lassacskán kiengedte kezéből a fejszét. Halántékában éles szúrást érzett hirtelen, gyomra pedig még jobban felkavarodott. Ekkor talán vissza is indult volna a lakásba, ha a disznó az egész testét rázó halálfélelemtől nem visított volna még szüntelenül az ól túlsó végében. A férfi nézte az állatot, amint ott ácsorog saját piszkában meg a lassan megkeményedő moslékban. És visít.

A kudarc és az állat szálnalmas látványa misztikus erővel hatott rá, és újra lánggra lobbantotta haragját. Teljes önkívületben rohant a szerencsétlen malacra, rávetette magát, belecsimpaszkodott, koszos körmeivel a bőrébe kapaszkodott, és egész testével megpróbálta ledönteni lábáról. Méghozzá sikerrel. Az állat a hátába-oldalába fúródó körmöktől és a korábban nem tapasztalt támadási formától megrökönyödve összeecsuklott, és megadva magát az oldalán csimpaszkodó férfi súlyának, oldalára dőlt. A férfi, akár egy csatába induló barbár, üvöltött, miközben kezeit ráfonta a disznó nyakára azzal a megmásíthatatlan szándékkal, hogy megfojtja. S ahogy a disznó egyre hangosabban visított, úgy ordított, bömbölt egyre a férfi is. Az meg közben megpróbált volna talpra állni, valahogy megszabadulni a támadótól. A férfinak azonban be kellett látnia, hogy esélye sincs megfojtani „ezt a zsíros nyakú dögöt”, s ahogy megpróbálta egyik kezével megmarkolni a fülét, hogy aztán a másik-

kal ütni kezdhesse a koponyáját, a disznó hirtelen beleharapott a kezébe. A tenyerébe hasító fájdalom, a recés fogak érzése, amiként összepréselték ujjait, egyre erősebbnek hatott, mintha egy elérhetetlen végpont felé növekedett volna egyre. Észrevette, hogy a balta karnyújtásnyira fekszik tőle. Szabad kezével megragadta, és úgy, ahogy volt, fokával az állat hátsó lábára sújtott vele. Az eddigi kétségbeesett visítást most valami egészen más váltotta fel: önkívületben, mint egy csecsemő, úgy sírt fel a malac, miután lába – ezt a férfi azonnal érezte – egyetlen, nagy roppanással eltört. A szenvedő állat kapalózni kezdett mellső lábaival, megpróbált valahogy felállni, hogy meneküljön, de kétségbeesésében teljesen elvesztette egyensúlyát, és egész mázsányi súlyával visszazuhan a férfira.

A férfi, bár ordítani szeretett volna, nem bírt egyetlen hangot sem kiadni, minthogy a ránehezédő állat miatt minden levegő bent ragadt tüdejében. Megpróbált újra lesújtani a baltával, de a disznó karjára is ránehezedett, s emiatt nem volt képes erőt kifejteni, a csapásnak lendületet adni. Két kézzel belemarkolt hát az állatba, hogy letolja magáról, de ereje teljesen cserbenhagyta, ujjait pedig elnyelte a zsíros bőrréteg. – Mint a kocsonya, mintha fagyott kocsonyába tenyerelnék – gondolta, és eszébe jutott, hogy körmeivel már sikerült fájdalmat okoznia egyszer, s újból belevájta őket a disznóba, felemás eredményel: az újabb támadásra a malac vergődése közben ugyan elmozdult annyira, hogy a lélegzetvétel ne okozzon a férfi számára további gondokat, ám miközben arrébb gördült rajta, roppant súlya most bordáira nehezedett. A fájdalom egy újabb típusa volt ez, s most már, egy kevés levegőhöz jutva, a férfi teljes erejéből felüvöltött, s ekkor úgy érezte, hangjától a fájdalom még intenzívebbé vált, ezért inkább elcsendesedett, és mintegy megadva magát sorsának, „ha így kell megdögölnöm, akkor dögöljek meg így”, a plafont vizslatva felhagyott minden próbálkozással. Hogy mennyi ideig feküdtek így, azt utólag

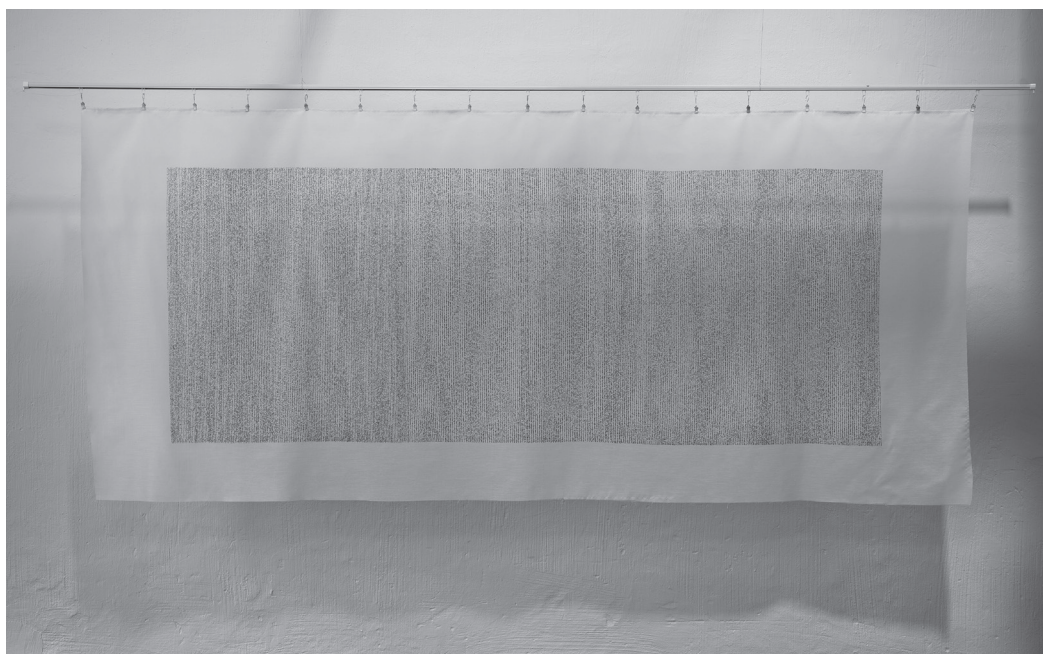
maga sem tudta volna megmondani. Gondolatai meglehetősen kuszák voltak, s valahogy, ebben a súlytalan állapotban úgy rémlett előtte, életének minden eseménye átjárja – egyszerűre érezte magát fiatalnak és megalázóan öregnek. Ez az érzés – amelyet később, valahányszor eszébe jutott, nem volt képes szavakba önteni – teljesen természetesnek hatott. Erős volt és egészséges, s közben a tüdejébe jutó kevéske levegő okozta fulladás, a sérült bordáitól érzett fájdalom és hályogos szemétől zavaros látása egy pillanatra sem hagyta megfélemedezni arról, hogy beteg, végtelenül beteg.

Merengő állapotából a nyirkos padló hűvöse zökkenette ki végül, mivel idővel súlyos, fogvacogtató hidegrázás tört rá. Az ól ajtaja felé sandított, ahonnan a kinti világosság kíméletlenül tört be és áradt szét a földön száradó tojánhéjakon. Ez a látvány, ahogy a sötétbe bezuhanó fény megvilágította az ajtó előtt kiömlött, fagyott, gusztustalan, darabos moslékot, megint felingerelte és undorral töltötte el. Nem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy ez a szétterülő szentséges világosság még a korábbinál is aljasabbnak és csúfabbnak mutatja ezt a koszos, semmirekellő pöcegödröt, ezt a férges világot. „Hát csak nem döglök meg itt, itt a földön, ez alatt a disznó alatt, a hétszentségit” – gondolta, és megpróbált az ól oldalát alkotó deszkák aljában megkapaszkodni, hogy kihúzza magát. Mindössze néhány centit sikerült elmozdulnia. Az állatra nézett: időközben felhagyott a visítással, és csendes szuszogással viselte törött lábának minden kínját. A disznó is odasandított fél szemmel a férfira, s egy, a tekintetváltásban benne foglalt alku gyanánt egyszerre hozzáláttak, közösen, hogy véget vessenek ennek a szárnalmas helyzetnek. A disznó mellső lábaival toltta magát előbbre, míg a férfi egy újabb lendülettel húzta magát a deszkákba kapaszkodva, mígnem egész testét kiszabadította a disznó rettenetes nyomása alól. Megkönnyebbülés szaladt végig rajta, úgy érezte magát, mint aki a holtak közül tért

vissza. A nem remélt siker érzése majdhogynem eluralkodott rajta, s csak az utolsó pillanatban fékezte meg magát, nehogy keresztet vessen. Egész teste, különösen a kulcsontja sajgott a fájdalomtól, bordáin pedig még most is érezte az állat súlyát. A disznó közben az ajtó felé bicegett. Még most is menekülni próbált. A férfi felkapta a fejszét és odalépett. Az állat, megérezve a férfi jelenlétét, összecsuklott, bele a moslékba, éppen az ól ajtaja előtt. Egyetlen hangot sem hallatott már, csak a levegőt nyelte ő is szaporán. A férfi oldalról úgy látta, a szemét is behunyta. Győzött benne a gondolat, hogy most azonnal végezni fog vele. Hogy ennek már semmi értelme, hiszen így kell lennie, így van ez rendben.

Ennek ellenére mégsem volt képes felemelni a fejszét. Teszte mintha nem lett volna összhangban fáradt, szerteszt cikázó gondolataival. Újból megpróbálta feje fölé tartani, hiszen döntése helyességében továbbra sem kételkedett, de végül be kellett látnia, hogy lehetetlenre vállalkozik. Már réges-rég kudarcot vallott. Legyőzetett. Elejtette a baltát, és csoszogva kísétált. Az udvarra lépve szemei megfájdultak a szokatlan világoasságtól, a nekiütöző fagyos szélről pedig kicsordultak könnyei, és sóslobos foltokban azonnal felszáradtak arcán. Felnézett az égre, és csalódottan látta, hogy az iménti füstfelhő továbbra sem mozdul. A földön fekvő, kimerült disznóra bámult. Még utoljára átfutott agyán a gondolat a baltával, de ezúttal már saját önbizalmával szemben is alulmaradt, s ahogy belátta ezt, a disznó szemeiben hirtelen némi kárörömöt vélt felcsillanni.

– Inkább dögölj meg ott, ahol vagy – üvöltött rá megtörönten, majd a ház felé indult, s ahogy belökte a konyha ajtaját, úgy tett, mintha meg sem hallaná, hogy a távolból, a Dombiék háza felől ismét kukorékolás hallatszott.

Oberfrank Luca

In principio erat verbum, 2018

hanginstalláció, szitanyomás, textil, 116 × 260 cm / 3 óra 22 perc

Órült, szerelmes, tiszteletbeli tinédzserek

elfogódott szerkesztői levél a 13-as és 50-es szám bűvöletében

Nem vagyunk babonás szerkesztőség. Olyannyira nem, hogy csak az évfolyam végéről visszatekintve tűnik föl, hogy az éppenséggel pont tizenharmadik folyam valóban a leginkább embertpróbálónak bizonyult: világjárványtól, személyi változásoktól, költségvetésünk tetemes részének elvesztéséig (nem megítéléséig). Mégis itt vagyunk, kereken ötvenedik lapszámunkat megjelentetve. Lapunk úgy „nőtte ki” egyetemi fogantatását, diákújság-jellegét, hogy közben mégsem tette, országos kiadvány vagyunk, de máig az egyetemhez kötődünk, kortárs irodalmunk legnagyobbjai is megtisztelnek írásaikkal, de mi azokat elfogódott pályakezdők első közlései mellé szerkesztjük. Még a lapalapításkor, magunk is, szerkesztőként-lapalapítóként is pályakezdőként, úgy képzeltük el céljainkat, hogy egy nem sznob, nem elitista-arisztokrata folyóiratot hozunk létre, melynek virtuális szerkesztőségi szobáján mindig kopogtathatnak az akár semmilyen irodalmi pedigrével, ajánlással, urambátyám-kapcsolatrendszerrel bíró, még első publikálásaik tűzkeresztsége előtt álló, lelkes és tehetséges pályakezdők, miközben a közeg, ahova érkeznek, presztízzsel bír; indulásuk tehát olyan helyen történhet, ahol megjelenve őket megillető figyelem eshet rájuk. S noha szerzőink (szerencsére, tehetségük megérdemelt elismeréseként) idővel nagyobb, rangosabb, patinásabb irodalmi felületeket találnak maguknak (volt szerkesztőink, munkatársaink egyike-másika ma már e rangos felületek egyikét-másikat szerkeszti), könyveik díjakban, méltató kritikákban részesülnek, s az irodalmi élet szinte észre sem veszi (talán jobb is, hogy nem),

olyan szerzőket-szerkesztőket fogad be és becsül (méltán), akiket indulásukkor – ilyen ízlések, olyan divatok, amolyan trendek szigorú etikettjétől szemellenzözve oldalra pislantani képtelesenül – észre sem vett volna, még egy lesajnáló „köszönjük, nem”-re sem méltatott volna. Holott, ha nem „aki nem lép egyszerre” alapon szervezzük közegünket, feltűnnek bizony ezek a hol még csak zöldellő, nyerses, hol már szinte rögtön „kész” tehetségek. Hát még ha műhelyjelleggel foglalkozunk is velük, nem csak le tudjuk őket egy-egy gyors közléssel, kezdők számára egyből elérhetetlen magasságba rakva a mércét (ahogy az indulásunk óta eltelt, közel másfél évtized alatt átalakulva immáron legfőképp a legfiatalabbakra figyelő fórumok egy jelentős része teszi), ha tehát nem gyorsétermi sebességgel és odafigyeléssel, futószalagon ontjuk az adott heti nagy tehetségek garmadáját, hanem – mind a közeg, mind a szerzők érdekében – finnyás alaposággal, biztató szigorral és szigorú biztatással valóban felkészítjük szerzőinket az indulásra... De nagyra van magával, kólintom föbe magam, inkább három ponttal elmetszve a kioktató okoskodást. Irányt vétettem, nem más, ugyanilyen releváns szemléletekkel és modus operandikkal kívántam (volna) pörlekedni, pusztán transzparenssé tenni olvasóinknak, mitől-miben vagyunk talán valóban mások, mint más lapok, műhelyek, kiadók, mikor nem mindig a legmagátólértetődőbb, leggyorsabban kifizetődő, legnagyobb népszerűséggel kecsegtető utakat választjuk magunkénak. Kérdés, persze, hogy megéri-e. Megéri-e több mint egy évtizeden át az „...és az Apokrif”-nak lenni, mindig különutas, vállaltan, néha már, nyilván, csakazértis autszájderként, a kevésnél is kevesebb pénzből, paripából, fegyverből, de egyszersmind a trendiség minimumának látszata ellen is beoltva működni. Szerkesztőink-munkatársaink szociális elhivatottságú munkát végeznek lapunknál az alapítás óta, szemlélet kérdése, hogy akut elmebajból vagy szerelemből-e. Az elmebajnak pedig néha gyógyulnia, a szerelemnek, mint tudjuk is a szép dalból, pedig

múlnia kell. Szerkesztőségünk ennek következtében gyakran rotálódik, cserélődik, változik – érthető, miért, rossz körülmények közt jól és jó közérzettel dolgozni a legmagasabb elvárásoknak megfelelően, nos, nem a legkecsegtetőbb ajánlat. Mégis maradnak sokan, szerzőink és munkatársaink közül is, hosszú távon, évekig vagy akár „végig” is a lapnál, s a legtöbben valahol belül még akkor is apokrifosoknak vallják és érzik magukat, saját bevallásuk szerint, mikor kívülről már nem azok. Tizenhárom éve pár még épp csak borostásodó, még valamennyire épp pattanásos tinédzser, leendő szerzők és szerkesztők, s végül nem felügyelő tanárunknak, hanem mentorunknak melléjük szegődött, tiszteletbeli, velük mindenben egyenlő tinédzsertársuk, spiritus rectorunk, felelős szerkesztőnk annyit határoztak el első ízben, hogy kezdődjön már el valami, legyen már valahogy másképp a valami, mint odáig volt. Nem kell megváltani a világot, nem kell senkit legyőzni semmilyen versenyben – csak legyünk, lehessünk, és legyünk és lehessünk úgy és olyanok, amilyenek mindig is lenni akartunk. Ötven lapszám távlatából visszatekintve, ha minden maradék támogatásunkat nem zárják el a felettes kulturális pénztárnokok (szigorú mecénásaink), mint bosszús főbérllő a csöpögve felejtett csapat, minden vágyunk (sőt!) megvalósult: vagyunk és létezzünk, nap mint nap azon dolgozva, hogy olyan új tehetségeket fedezzünk föl, akiket most talán csak mi látnánk meg, s akikről pár év távlatából visszanézve el se lehetne hinni, hogy rajtunk kívül más ne látta volna egyből, micsoda rejtett kincstartalékkal töltik föl a kortárs irodalom eszmei trezorját. Mindez nem lehetne sem az induláskor, sem azóta, most és a jövőben támogatóink életmentő belénk fektetett bizalma, partnereink irántunk való figyelme és megbecsülése, szerkesztőink és munkatársaink örült és szerelmetes mennyiségű és színvonalú, hűséges és hálátlan munkája, lapunk, online felületünk és könyveink szerzőinek remek szövegei, a nálunk publikáló képzőművészek alkotásai, de legfőképp tenélküled, kedves olvasónk. Aki voltál, vagy és talán

leszel is. Amíg te vagy, addig mi is. Nostalgikus ünneplésünk ugyanis nem saját újbóli vállonveregetésünkre irányul; tárgya és címzettje, alanya ugyanis te vagy. Talán elhamarkodott lenne bizalmadat megelőlegezve még ötven számot kiáltani – akkor, ezek szerint, féltávon, de, mint emlékezhetsz is, mondtam: nem vagyunk babonás szerkesztőség.

*Nyerges Gábor Ádám
alapító-főszerkesztő*

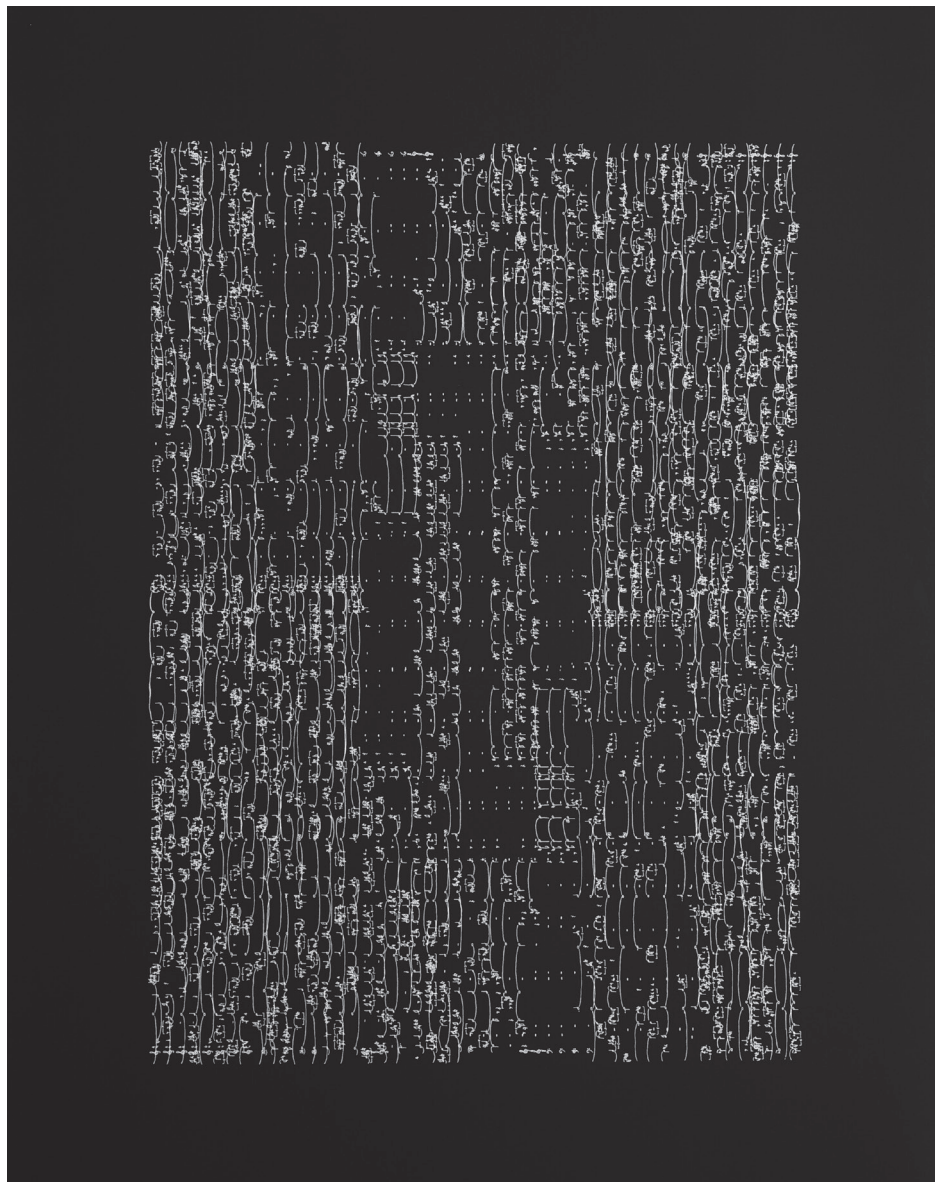
*

2008 óta az Apokrif nyomtatott lapszámaiban verssel, prózával, kritikával, esszével és képzőművészeti alkotásaikkal megjelentek („in order of appearance”):

Györe Bori, Smid Róbert, Török Sándor Mátyás, Evellei Kata, Tarcsay Zoltán, Kiss Anna, Zólyomi Kristóf, Nyerges Gábor Ádám, Hidvégi Katalin, Vass Norbert, Németh Tamás, Gervai Gábor, Juhász Eszter, Stolcz Ádám, William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe, Aradi Réka, Takács Nándor, Sipos Anna, Szabó Krisztián, Brunner Zsanett Anna, Hlavacska Tamás, Szabolcsi Gergely, Szerelmy András, Novotny Anna, Karazsia Lilla, Kántás Balázs, Darab Anikó, Palágyi László, Fehér Renátó, Paul Celan, Rainer Maria Rilke, Ted Hughes, Radnóty Zoltán, Bradák Soma, Karsza Andrea, Réder Kristóf, Urbán Natália, Drienyovszky Eszter, Sós Dóra, Torma Mária, Tamás Péter, Braun Barna, Varga Mónika, Csordás László, Tóth Anikó, Necz Dániel, Molnár Fábrián, Hajba Gergő, Berényi Csaba, Dombovári Csongor, Kusler Ágnes, Hraskó Nóra, Tinkó Máté, Takács Máriusz, Áfra János, Szeredi Merse Pál, Szarvas Melinda, Keresnyei Vince, Marton Réka Zsófia, Nagypál István, veress dani, Reichert Gábor, Opánszki Tamás, Pollágh Péter, Kapelner Zsolt, Kerber Balázs, Jagicza Patrícia, Bodolóczki Linda, antalaci, Fátyol Viola, Horror Pista (Máriás István),

Radu Mocanu, Mohamed Gamal Sophia, Orr Máté, Szabó Gergely, Daniela Vasiliu, Vasvári Mária, Kabai Lóránt, Baranyi Gergely, Izsó Zita, Benedek Zsolt, Turi Márton, Molnár Veronika Sára, Szendi Nóra, Mizsur Dániel, Lukács Flóra, Szalay Álmos, Ayhan Gökhan, Bognár Péter, Tóth Alexandra, Falvai Mátyás, Gál Soma, Mesterházy Fruzsina, Papp-Für János, Borda Réka, Balogh Ákos, Bánfi Brigitta, Kaliczka Patrícia, Lovas Dávid, Debreczeni Imre, Nyéki Gábor, Tóth Imre, Rhédey Gábor, Zoltay Lívia, Novák Zsüliet, Hekl Krisztina, Rozsi Viktor Márk, Takács Zsuzsi, Vincze Ferenc, Balajthy Ágnes, Inzsöl Kata, Molnár Dóra Eszter, Szabó Márton István, Mizser Attila, Biró Krisztián, Bödecs László, Mechiat Zina, Boldog-Bernád István, Halmi Tibor, Bartók Imre, Lengyel Imre Zsolt, Pethő Anita, Horváth Zoltán Dávid, Igor és Ivan Buharov, Vasile Croat, Nyolczas István, Kötter Tamás, Borbély Szilárd, Somogyi Tibor, Potozky László, Barkóczi Flóra, Szilvay Máté, Páji Gréta, Juhász Tamás, Sall Fanni, Papp Sándor Zsigmond, Gadó Flóra, Papp Máté, Mihók Nóra Zsófia, Kerekes Gábor '75, Szöllösi Barnabás, Juhász Tibor, Benedek Szabolcs, Nyírán Ferenc, Bíró Balázs, Pál Dániel Levente, Garaczi László, Murzsa Tímea, Bedi Kata, Nádas Alexandra, Térey János, Norman Joep, Korpa Tamás, Bertalan Balázs, Emily Dickinson, Bárdos László, Szalay Péter, Szálinger Balázs, Bezsenyi Tamás, Jónás Tamás, Geröcs Péter, Füzi Péter, Makai Máté, Molnár Judit Lilla, Sajó László, Móroc Gábor, Tóth-Czifra Júlia, Tranker Kata, Molière, Khaled-Abdo Szaida, G. István László, Mohácsi Balázs, Hyross Ferenc, Urbán Csilla, Csató József, Györe Balázs, Makkai Flóra Ágnes, Horváth Imre Olivér, Hutvágner Éva, Szolcsányi Ákos, Vilmos Eszter, Molnár Zsolt, Esterházy Péter, Marianna D. Birnbaum, Szöllösy Balázs, Balogh Ádám, Gelencsér Milán, Kovács Kristóf, Békési Ervin, Vajna Ádám, Fodor Balázs, Szlukóvényi Katalin, Wágner Ádám, Oszip Mandelstam, Steinmacher Kornélia Nóra, Hardi Ágnes, Háy János, Szabó Csanád, Sebők György, Asbóth Balázs, Barna Péter, Németh Gábor Dávid, Nagy Hajnal Csilla, Tábor Ádám, Csillik Kristóf, Seres Lili Hanna, Nyilas Attila, Rosário Marcelino, Pál Zsombor Szabolcs, João de Melo, Urbán Bálint, Ondjaki, Borbáth Péter,

Pál Ferenc, Szabó Ákos, Turbuly Lilla, Márton László, Kondor Kata, Perneczky Géza, Rakovszky Zsuzsa, Bene Gergely, Vörös István, Halmi Annamária, Szermerka Dániel, B. Kiss Mátyás, Nádasy Ádám, Vas Máté, Csete Soma, Szerényi Szabolcs, Szöllösi Mátyás, Gucsa Magdolna, Gruppo Tökmag (Kovács Budha Tamás, Tábori András), Bali Farkas Péter, Horváth János Antal, Csabai Máté, Fráter Zoltán, Szilvási Viktória, Csepella Olivér, José Luís Peixoto, Hlatki Dorottya, Bánkői Dorottya, Toroczky András, Molnár Álmos, Bereti Gábor, Kazi Roland, Kántor Péter, Rékai Anett, Augustin Cupsa, Papp-Zakor Ilka, Kovács Olívia, Klajkó Dániel, Gombor Lili, Tillmann Hanna, Cirok Szabó István, Varga Bence, Kaan Koç, Lanczkor Gábor, Csombor Rita, Demeczky Ádám Péter, Nagy Hilda, Gróf Ferenc, Makáry Sebestyén, Soltész Béla, Antal Áron, Takács Márton, Tönköl József, Szikszai Dóra, Nemes Z. Márió, Kustos Júlia, Gergely Ágnes, Balázs Zoltán, Simon Márton, Vörös Anna, Dézsi Fruzsina, Nagy Kinga, Ember Sári, Gyurász Marianna, Tor Ulven, Veréb Árnika, Zelencsik Kata, Pálinkás Bence György, Pólya Zsombor, Bajkó Dániel, Balogh Viktória, Dobokay Máté, Ezer Ákos, Koller Margit, Leitner Levente, Sallay Dániel, Schuller Judit Flóra, Szécsényi-Nagy Loránd, Tóth Balázs Máté, Katona József, Vági János, Nagy Márta Júlia, Tandori Dezső (műveit közreadta: Almási Miklós), G. Szabó Sarolta, Navarrai Mészáros Márton, Takács Tímea, Semság Tibor, Bereményi Géza, Nagy Rita, Marie Luise Kaschnitz, Répa Anita, Purosz Leonidasz, Biró Zsombor Aurél, Földes T. Lili, Gosztola Kitti, Takács Zsuzsa, Mezei Gábor, Hartay Csaba, Fülöp József, Uthy Edina, Takács Boglárka, Kredecki Zsombor, Kútvölgyi-Szabó Áron, Róth Judit, Kőhegyi András, Taródi Luca, Kopacz Kund, Makkai T. Csilla, Kondor Tamás, Szeles Judit, Élő Csenge Enikő, Katona Ágota, Závada Péter, Rudolf Dániel, Balogh Kristóf József, Kőszeghy Ferenc, Locker Dávid, Böszörményi Márton, Jericho Brown, Szenderák Bence, Bánkúti Gergő, Lénárt Gábor, Mohos Máté, Bobák Szilvia, Horváth Florencia, Gáspár Sára, Joan Brossa, Manuel Forcano, Jakub Wysocki, Rozgonyi Margaréta, Horváth Eve, Simon Bettina, Sziijártó Johanna, Oberfrank Luca.

Oberfrank Luca

Lux Aeterna I-II., 2017

szitanyomás, papír, egyenként 50 × 70 cm

Handwritten text in Arabic script, likely a manuscript or a collection of notes. The text is densely packed and covers the entire page. It appears to be a religious or philosophical text, possibly a commentary or a treatise. The handwriting is clear and legible, with some variations in ink color and line spacing. The text is organized into several columns, with some lines starting with a small symbol or character, possibly a section marker or a decorative element. The overall appearance is that of a well-preserved and carefully written document.

Szitált ima

Interjú Oberfrank Luca képzőművésszel

VERESS DANI

„In principio erat verbum.” Kezdetben volt az Ige. Így kezdődik János evangéliuma, és ezt adta címként a bő két éve megvédett diplomamunkádnak. Ezek után mi mást tehetnénk, mint hogy mi is itt kezdjük el. A diplomamunka alapját azok a szövegrészletek képezik, amelyeket a Bibliából, illetve például Ágostontól, Dosztojevszkijtől, Simone Weil-től és aznap mondott-hallott gyónásokból, prédikációkból másoltál át pauszpapírokra. Mindazt, amit a portfóliódban láthatunk, első közelítésben lehetne szakrális, vallásos, transzcendens vagy meditatív művészetnek is nevezni. Van ezek között olyan jelző, amit te is jó szívvel használ a saját munkáidra? És olyan, amit semmiképpen nem fogadnál el?

OBERFRANK LUCA

Mindegyik jelző igaz lehet, bár a szakterminológia szerint a szakrális művészet kategóriájába csak a közvetlenül a liturgiához kapcsol-

ható művek esnek. Jobbnak látom a szakralitást vagy transzcendenciát egyfajta belső hangoltsággént felfogni, ami egy másik dimenzióból jön, de belülről szentel meg. Itt kapcsolódhat egybe az autonóm művészet fogalmával, ami szintén az alkotó bensőjéből születik meg. Egyébként a bakancslistámon szerepel egy közvetlenül a liturgiához kapcsolható kortárs szakrális műalkotás, például egy oltárkép létrehozása.

Tudom, hogy vallásos családban nőttél fel, de fontosabb kérdés, hogy mióta vallood magad kereszténynek? Illetve mikor és mennyi gondolkodás árán döntötted el, hogy szakrális műveket fogsz alkotni?

A hivatásom megtalálása, az ehhez kapcsolódó egzisztenciális kérdések eldöntése egybeesett a saját hitem megtalálásával. Ez egy érdekes időszak volt, ahogy letisztult és tudatossá vált bennem az Isten felé fordulás, úgy ismertem

fel a saját életcélomat, és erősödtem meg a döntésben. Tehát a szakralitással azóta foglalkozom, hogy művész szeretnék lenni.

Az In principio nagyméretű textilekből és egy hosszú hanganyagból összeálló installáció, amely soklépcsős alkotófolyamat során készült el, miközben többször médiumot is váltottál. A sűrű szöveget átvilágítottad szitára, majd következett a szitanyomat, végül pedig egy szoftver segítségével az írásképet hangsávokká alakítottad. Egyrészt ennek az utolsó, már önmagában is rejtélyes átalakításnak a technikai hátteréről szeretnék kérdezni. Másrészt az érdekel, hogy az eredeti olvasmány- vagy prédikációélmény miként módosult a mediális váltásokkal? Árnyalódott? Személyesebbé vált? Esetleg kopott?

Inkább személyesebbé vált. Ezt a szoftvert egy elidegenítő, külső szűrőként építettem bele a munkámba. Technikailag ez úgy nézett ki, hogy a szitanyomatok beszkennekt képét beolvastam egy képszonifikáló – angolul picture sonifying – számítógépes programba, ami a nyomat képi

jeleiből hangjeleket hozott létre. Az első fázisban a kézzel leírt lelki tartalom lett vizuálissá, itt pedig a vizuális tartalom lesz akusztikusává. Úgy gondoltam, hogy valamiféle fékre van szüksége ennek a túlaradó személyességnek, ami kiegyensúlyozza, kiegészíti a belső lelki tartalmat. Ezek a szövegek igazából rajtam keresztül is egy szűrőn mentek át, ahogy letisztultak és szubjektívvé váltak.

A diplomát két jelentős, hasonló kompozíciójú és esztétikájú munkád előzte meg. A Castillo Interior, azaz Belső várkastély szövegteszte Avilai Szent Teréz azonos címet viselő misztikus művének sorából épül fel. A Lux Aeterna szintén cíamazonos parafrázis, annak a Ligeti György-kórusműnek a továbbgondolása, amelyet Kubrick tett híressé mint a 2001: Űrodüsszeia zenéje. Miben tér el egymástól a Ligeti-kotta eredeti képe és a szitanyomatod? Ugyanúgy, változtatás nélkül vetted át a hangjegysorokat, mint Szent Teréz vagy Dosztojevszkij mondatait?

Maga a technikai átfordítás már egy saját nyelvezetet, egy újrakódolást jelent. Azzal, hogy ezekhez

a létező művekhez nyúltam, és a kottát hangról hangra, a Belső várkastély sorait pedig betűről betűre lekövettem, beiktattam a saját szűrőmet. Ezek a művek megváltoznak, már nem ugyanazt a kórusművet vagy írást jelentik, mint amiből kiindultam. Persze mindegyik mű egy másik médiumból jött, s így a vizuális megfelelőjük jelenik meg, de szerintem ezekben pont a személyes nyomhagyás az érdekes, ami a folyamat során észrevétlenül beleépül az egyes munkákba.

Ornamentálisnak tartod a képeid? Vagy a saját munkáid esetében annyira egymáshoz szervesül a jelentés, a (betű)kép és az ornamentals, hogy kár is lenne utólag szétválasztani őket?

Szerintem abszolút ornamentálisak. Már az alkotófolyamat közben, írás közben feloldódnak a betűk, de megmarad bennük a jelentés súlya. Ha távolabbról nézzük, a kép rajzolatáá áll össze, de közelebb lépve ki lehet olvasni egy-egy szövegtöredéket is. Ebben pont az az izgalmas, ahogyan megnyílik a kép tere egy új transzcendens dimenzió felé.

Legyen szó bármelyik munkáról a három közül, nagyon ritka lehet az a tárlatlátogató, aki pusztán a szitanyomatok alapján meg tudná nevezni, hogy kiktől idézel. A címek persze segíthetnek, de még mindig extrém módon türelmes és művelt az, aki beazonosítja a forrásműveket. Oda szeretnék kilyukadni, hogy ha fontosnak tartod, hogy a látogató tisztában legyen az előtte sorakozó mondatok vagy ütemek szerzőjével, jelentőségével, de sok esetben akár a pusztá tartalmával, akkor magyarázatot kell fűznöd a munkához. Szoktál? Vagy mire a saját munkád végére értél, már nem is fontos, hogy honnan, kiktől indultál el, csak az, ami a képen van?

Szeretem azt a szemléletet, hogy a mű létrejöttével a műalkotás saját életet kezd élni, leválik az alkotójáról. Persze szívesen mesélek tárlatvezetésekén vagy akár szűkebb körben is az egyes munkáimról, de nem ragaszkodhatok görcsösen csak a saját narratívámhoz. Sokszor meglep, mennyi mindenre ráismernek, vagy hogy éppen mennyi új gondolatot hív elő a látogatókból egy-egy munkám. Egy építész ismerősöm

például észrevette a középkori spanyol építészet hatásait a Bel-ső várkastélyon. De volt olyan is, akit ugyanez a sorozat egy meny-asszonyi fátyolra emlékeztetett. Azért persze van, aki racionálisabb szemléletű, és igényli a mű-leírásokat. Ha a kiállítás jellege engedi, akkor szoktam is egy rövid leírást fűzni a munkáimhoz.

A módszeredre, erre a fajta „kép-írásra” híres példákat lehet fel-idézni a magyar modern művészet történetéből. Amikor először lát-tam a képeid, nekem Hantaï Simon Écriture-rose című festménye ju-tott az eszembe, hiszen ő is bibliai és bölcselőktől vett idézetekkel írta sűrűn tele az úgyszintén hatalmas vásznat. Hantaï képe viszont vibrálóan színes, ezért a fekete-fehér szövegközpontú munkáid, a Castillo Interior és az In principio még inkább hasonlít Esterházy Is-kola a határon-átíratára, arra a munkára, amit a legtöbben való-színűleg hamarabb ismernek meg, mint bármelyik Esterházy-szöve-get. Inspirált valamelyikük, esetleg más konkrét mű? Vagy ösztönösen kezdtlél el számodra fontos sorokat egymás után írni?

Valójában az első ilyen képírás-jellegű munkám a Képzőn, még az elsőéves útkeresős időszak-ban született. Ott fogalmazódott meg bennem, hogy a legmélyebb egzisztenciális kérdéseink nem tudják kikerülni Isten létezésének kérdését. Ekkoriban készítettem a Pater Noster című rézkarcot, amit az univerzális keresztény ima mantraszerű ismétléseiből építettem fel, majd művészkönyv lett belőle. Esterházy Ottlik-át-íratára és Hantaï művészetére csak ezután találtam rá.

„[Á]ltalánosságban az ambiciózus, sikeres kortárs művészet teljesen vallás nélküli. A legtöbb vallásos művészet [...] csak rossz művészet.” James Elkinstől származnak ezek a kijelentések, a szakdolgozatodban olvastam őket. Lehet, hogy szélsőséges vélemény, amihez azt is hozzá kell tenni, hogy Elkins az ál-talánosságban vett transzcendens művészetről már megengedőbben fogalmaz. Az mégis vitathatatlan, hogy nagyon ritka az olyan emlé-kezetes kortárs képzőművészeti al-kotás, ami közvetlenül és pozitívan kapcsolódik a kereszténységhez. Érezted már magad kívülállónak?

Van ebben kihívás is, hogy akár milyen szűknek is tűnik ez a tartomány, mégis megtalálható az a természetes egyensúly, amiben lehet létjogosultsága ma egy szakrális műnek. Ha a saját kétségeimből, lelki vívódásaimból, Istenkeresésből születik meg egy műalkotás magva, alapkonceptiója, akkor az beleépül abba, és nem is lesz már leválasztható róla. Szerintem ez az őszinteség az alapja a jó művészetnek is. A hangsúlyt a szubjektív spirituális élményre helyező Rudolf Otto írásai – és az általa bevezetett numinózus fogalma – felől nézve a személyesen megélt hit megtalálja a művészet útját is.

Persze a kortárs művészeti világban a szakralitás nagyon megosztó. Sok olyan művész van, akik inkább úgy fogalmazznak, hogy az általános értelemben vett transzcendenciával foglalkoznak, és nem tartoznak egyik valláshoz sem. De természetesen élnek, alkotnak más művészek, magyarok is, akik szintén ebbe a bizonyos szűk kategóriába esnek.

Közülük kik voltak rád hatással?
Utazásaim során fedeztem fel például Bill Viola két videóoltárképét

a londoni Szent Pál-székesegyházban, amelyek nem egy időszaki kiállítás részei, hanem a templom mellékoltárai, és valószínűleg még sokáig azok is maradnak. Meghatározó volt a salzburgi rezidenciaprogramom alatt élőben is megtapasztalni James Turrell Sky Space terét, ami akár egy posztmodern kápolnatérként is felfogható. A magyar alkotók közül pedig még az egyetemi évek alatt nagy hatással volt rám Lovas Ilona és Mátrai Erik művészete.

A műveidnek nehéz lenne helyet keresni a katolikus liturgiában, viszont az esztétikájuk nagyon is illik a letisztult liturgikus terekéhez. Melyik templomban állítanád fel szívesen a szitanyomataid?

Igazából egy régi álmom válna valóra, ha egy liturgikus térben található állandó helyet a munkáimnak. Úgy látom, hogy a posztmodern világunkban a templomterünk is a széttöredezett, individualizált hit tereivé váltak. A mai kor struktúrái inkább sejtyszerű, redukált, kiüresített terek, ahol a változékonyságban egy nyugvópontot találhat a látogató. Ez a tendencia elérte a szent

helyeket is, ma már más igénnyel tér be egy hívő a templomtérbe. Az ilyen helyeken a textilképek szépen tudnának rezonálni a szakralitás leleteiként. Egyébként legjobban egy kisebb, meghittebb, emberi léptékű kápolnában tudnám őket elképzelni, ahol a szakrális térben a hívőkkel együtt tudnának lélegezni.

Mire ez a beszélgetés megjelenik, már az advent sűrűjében leszünk. Biztosan van olyan festmény, zenemű vagy hely, amit évről-évre rítusszerűen megnézel, meghallgatsz vagy valamiképpen a kará-

csonyi ünnepkörhöz kapsz. Rá szabad kérdeznem?

Érdekes, hogy pont tavaly ilyenkor, amikor még szabadon lehetett egy hétvégére elutazni, a madridi Pradóban láthattam Fra Angelico frissen restaurált *Angyali üdvözlését*. Akkor még nem tudtam, milyen aktualitást nyer majd bennem az idei adventi időszakban ez az ikonográfiai téma. Egy áldott időszak megtapasztalni azt a kegyelmet, amit a teremtés folyamata jelent.

A beszélgetés a világhálón, írásban zajlott 2020 novemberében.

Pszeudokommunikáció

Bakos Gyöngyi, Nyolcszáz utca gyalog, Budapest, Magvető, 2020

A kommunikáció nehézsége vagy annak hiánya, sikertelensége az utóbbi években nemcsak a politika által behálózott jelenségek interpretációja során detektálható, hanem más-más formát öltve visszatérő komponenssé, esetleg szervezőelvvé válik kortárs irodalmi szövegekben is (lásd Krusovszky Dénes *Akik már nem leszünk sosem*, Babarczy Eszter *A mérgezett nő* vagy Berta Ádám *A kígyó feje* című regényeit). Bakos Gyöngyi első kötete olvasható e kortünet esettanulmányaként, a műfaj sajátosságából adódóan pedig egyenesen következik, hogy az egyéni példán keresztül láthatóvá válik egy átfogóbb társadalmi séma működés módja: a társas kapcsolatok válsága – Ingmar Bergman filmjeiben, tenné hozzá a *Nyelcszáz utca gyalog* énelbeszélője, hiszen erről a témáról írta a szakdolgozatát. A filmkritikus gyakorlatilag megéli a kutatását, annak tárgya saját életében reprezentálódik, és

e kettő szétválaszthatatlan spirál-lá formálódik. Eldönthetetlené válik, hogy mi tartozik a szöveg *valóságához* és mi az, ami kölcsönvett, lopott minta, így az irodalmi és a filmbeli fikció mise en abyme-ként aktiválódik.

A narrátor elmondása szerint mindenért rajong, ami svéd: a kötet cím is a svéd Esbjörn Svensson Trio egyik albumára utal (*Eighthundred Streets by Feet*). A regény fejezetcímeit egy-egy Bergman-filmtől kölcsönzi: *A nap vége*, *Érintés*, *Az ördög szeme*, *Kígyótojás*, *Női álmok*, *Hűtlenek*, *Dúl-fül és elnémul*, *Farkasok órája*, illetve *Saraband*. A Bergman rendezte és/vagy írta világ nemcsak illusztrációja, hanem potenciális tükörképe, komplementere is az elbeszélte eseményeknek. A szeretet hiánya, a házasság intézményének ellehetetlenülése közös metszetén túl erősebb kapcsolódási pontként is kiolvasható a filmek és a szöveg találkozási felületén. Hangsúlyos szerepet tölt be

az első, valamint az utolsó fejezet-cím. A *nap végében* Isak Borg professzor múltját újraélve fogalmazza meg, hogy visszaemlékezéseit le kellene írnia. A múlt felidézése, újrajátszása témájába illeszkedik a *Hűtlenek* is, amely utal a vállalkozás fikciós kereteire is. A záró fejezet, amely találóan Bergman utolsó filmjének címét viseli, egyértelmű utalásként értelmezhető: Marianne költözéskor az asztalon levő képeket rendezi, és osztja meg a rajtuk szereplőkkel kapcsolatos emlékeit (vö. a regény utolsó mondataival: „Az utolsó dobozt is kipakolom, bezárom az ajtót. A teljesen üres nappaliról csinálók egy képet. Azonnal ki is törölöm. Minek kellene erről nekem fénykép.” [104]). A *Nyolcszáz utca gyalog* ennek nyomán egy szöveges visszaemlékezés, amely képeit, technikáit a filmekről kölcsönzi.

Az anyag írásos megalkotottságára szövegszerű utalást is tesz az elbeszélő: „Felszállok a villamosra, terjeng valami szag, nem tudom beazonosítani, nem is akarom. Nem vizelet, nem széklet. Székletet írok végül, mert azt mégse írhatom le, hogy szar. Szarszag.” (73) Leírja, amit nem

lehet leírni. Míg az írás látszólag háttérbe szorul, az önkifejezésnek, a saját nyelvnek a megtalálásában ugyanolyan fontos szerepet játszik, mint a filmek nyújtotta panelek. Az énelbeszélő lényegében két nyelvet birtokol: az írásét és a filmét, mindkettő az emlékezés aktusát, sajátosságát próbálja saját eszközeivel megragadni. Az írás által bármit megtehet, kimondhat, amit a maga idejében elhallgatott, magában tartott (az anyjának nem számolt be apja szeretőjéről, a kollégájának nem szólt, hogy az ő bögréjét használja stb.). A filmekkel pedig kitöltheti a bizonytalanságot: „Régen azt gondoltam, mire annyi időm leszek, mint most vagyok, Párizsban fogok élni, P-vel. Nem tudom, ki ez a P, és miért pont P, de így képzeltem. [...] Ez nem saját ötlet, egy filmben láttam.” (55–56), de teret engedhet gondolatai kvázi vizuális színrevitelének is. Saját filmjének címe „A képzelgések fájdalmas bája” lehetne, hiszen döntően a határhelyzetekhez, kiemelten a halálhoz kapcsolódnak a képzelgések, amik után minden úgy folytatódik, mintha azok említésre sem kerültek volna: „Néha

eltűnik a szemem elől, olyankor arra gondolok, hogy belefolladt, és hogy mit tennék, ha belefolladna.” (6), „Mi lenne, ha mindketten belefolladnánk.” (7), „Ha belefolladna, nem kéne elhagynom. Nem kéne kitalálnom valamit, hogy miért.” (59), „elképelem, hogy frontálisan ütközünk.” (68), „Elképelem, hogy sokáig vagyok terhes.” (84), „kimegyek az erkélyre, egy másodpercre elképelem, hogy kizuhanok” (89). A feltételes mód gyakori használata fontos részét képezi az írott nyelvnek, ami lehetőséget nyújt arra, hogy a ki nem mondott szavak, a meg nem történt események is szerves részévé váljanak az *egodokumentumnak*. Emellett még egy olyan fontos nyelvi, retorikai játékkal operál az elbeszélő, amely az egyik fő karakterjegyévé alakul: a leírt kijelentést a következő mondatban rögtön cáfolja, felülírja, így folyamatosan bizonytalanságot, illetve bizalmatlanságot generál: „Lehet, nem is azt mondta, hogy jelentés, csak most így emlékszem. Rosszul. Csak kitalálom az egészet.” (87) Ezzel a gesztussal nemcsak önmagát jellemzi, hanem egy szersmind felhívja a figyelmet a

múlt autentikus elbeszélésének a problematikus voltára is.

Jóllehet három férfival (Bé, Dénes és a Görög) való kapcsolatról olvashatunk párhuzamosan, a férfiak közül egyértelműen az Apa, pontosabban az ő hiánya válik kiemelten fontosá. A kötetcím ellenére nem a gyaloglás, sokkal inkább az úszás a visszatérő mozgásforma, amely döntően az elbeszélő alakjához köthető. Az egyik első apa-lánya emlékekben az apa

a földön fekszik, a felvett pozíciója az úszáshoz hasonlít. A lány nem az említett jelenet miatt kezd el sportolni, hanem testsúly-, illetve lábproblémája indokolja azt. A társas kapcsolatok ellehetetlenülése mellett az állandó kalóriaszámolás és a múlt kibeszéletlensége szcenírozza a fejezeteket, mely problémák a záró részben oldódnak fel. Bár túlzás lenne azt állítani, hogy boldog véggel zárul a történet, de mindenképp nyugvópontra ér. A *Saraband*ban egy új, névtelen

férfi jelenik meg, az elbeszélő ismét úszni akar (tehát megszűnik a mozgásképtelensége), sikerül belefogynia az egy számmal kisebb menyasszonyi ruhába, és az apjáról is kiderül, hogy nem volt besúgó, a házat pedig kipakolták, a múlt bedobozolva, kezdődhet egy új film.

Nem tudom, hogy mennyire jellemző olvasói tendencia a fülszövegek olvasása manapság, de nem ajánlanám senkinek, hogy a Bakos Gyöngyi kötetével való ismerkedést ezzel indítsa. Jóllehet nem vitatom el semmilyen szempontból a funkcióját, mégis úgy gondolom, hogy hamis elvárásokat generál, amiket a kötet nem fog beteljesíteni, egyáltalán nem azért, mert nem tudná, hanem mert láthatóan nem (csak) ezt akarja. Persze az is előfordulhat, hogy félreértelmeztem a regényt, de talán ugyanilyen valószínűséggel állítható ugyanez a fülszöveg szerzőjéről is. Szerinte „Bakos Gyöngyi első kötete szó szerint is erős irodalmi indulás, folyamatos mozgásban van a szöveggel együtt az olvasó is.” Nem kérdőjelezem meg a debütálás erősségét, viszont a mozgás szó szerint való vételét annál inkább.

Az elbeszélő dominánsan szemlélődő pozíciót vesz fel, lényegében saját múltjából összevágott filmjét nézi, éli újra, és invitálja meg az olvasót erre a zártkörű premierre. Vitathatatlan, hogy vannak elmozdulások, nem egy kimerevített képet szemlélünk több órán át, viszont sokkal inkább intern változásokról célszerű beszélni, mintsem földrajzi koordináták közé behatárolni a mozgásteret. Folytatva a fülszöveg idézését: „Városrészletek Budapesttől Prágán és Párizson át Stockholmig, és epizódok a fiatal felnőttkor jelenétől a gyerekkor mélyéig – ami összeköti ezeket a tereket és emlékeket, az a kisregény főszereplőjének a fiatal filmkritikusnőnek a tudata és nézőpontja.” Nem állítom, hogy a tereknek mindössze helymegjelölő szerepük volna, viszont a helyszínek változása paradox módon éppen az állandóságra hívja fel a figyelmet, az énelbeszélő ugyanazokat a témákat problematizálja, mint korábban. A perspektíva ugyanaz marad, egy fejezetben gyakran több országban zajlanak az események, több szereplővel, viszont minden alkalommal a névtelen Én

marad a centrumban, aki inkább magára és nem a külső világra figyel. Prágát Budapest mintájára formálja, amelyben a hiány és az idegenség is szerepet játszik: „Utazol ötszáz kilométert, és ugyanazt látod, mint Pesten. Minden ugyanaz, nem jobb, pont ugyanolyan, és még hideg is van. Csak azért rosszabb, mert nem a tiéd. Nem az enyém.” (65), de az utolsó fejezetben egyértelműen megfogalmazódik a történet egyedüli állandója: „Lefekszem a helyemre, eszembe jutnak más kanapék, amiken ültem. Mindig jobb oldalra húzódok. Felcserélhetők a szereplők, a kanapék, a kerület, a lakás. A póz ugyanaz, két éve, meg most is, semmi nem változik. Minden megváltozott.” (97) Fontosnak tartottam megtenni ezeket a kiegészítéseket, hiszen a fülszöveg mondatai kissé leegyszerűsítően kezelték a regény szövegének működését. Nem a helyszínekről, sokkal inkább a (saját) világban való tájé-

kozódásról esik szó, de a téremlékezet irányába terelni a *Nyolcszáz utca gyalog* recepcióját azzal a veszéllyel is járhat, hogy könnyen Mészöly-epigonná fokozhatja le a szerzőt, miközben a két *film* főkusza jelentősen eltér egymástól.

A *Nyolcszáz utca gyalog* nem a témaválasztásával, sokkal inkább a hangjával vívja ki magának a figyelmet a kortárs próza koordinátatengelyén. A skandináv hideg pontosan illeszkedik a lényegretörő, minden fölösleges szót mellőző mondatokhoz, amelyek mentesek az érzelmi túlkapasztól, miközben néhol traumatikus, de mindenképpen fájdalmas eseményekről tudósítanak: kocsmai mosdóban megélt vetélés vagy az apa urnájának hazaszállítása. Annak ellenére, hogy a regény fizikai terjedelme nem indikálja, a szöveg ritmusa viszont mindenképp érzékelteti, hogy elérkezett a sűrű történések vetítésének ideje, hiszen az évtizedes hallgatás szája elé végre mikrofon került.

Nagy Hilda

Csak fél métert zuhan

Biró Krisztián, Eldorádó ostroma, Budapest, Jelenkor, 2020

Talán nem túlzok, ha azt mondom, Biró Krisztián debütálását szokatlan várakozás előzte meg. Nem is a „hivatalos” marketinggépezet szította izgalomról van itt szó; magán a (fiatal) irodalmi életen uralkodott el valamiféle hype – és ezt most bármiféle előjel nélkül írom, már csak azért is, mert magam sem voltam kivétel. És annak ellenére, hogy – főleg a kortárs líratermés viszonylatában nézve – egy kiemelkedően tehetséges költő nagyon átgondolt és igényes indulásának voltam tanúja, van pár dolog, ami nem hagy nyugodni. De kezdem a pozitívumokkal.

A kötet legnagyobb erénye a fentebb említett tudatosság – a versek hihetetlenül nagy precizitással megalkotott kötetkompozícióba rendeződnek. És mondom ezt úgy, hogy a konceptkötetek idejét éljük: ma szinte elképzelhetetlen olyan megjelenés, amelyben a versek „csak úgy vannak”. Általános trend, hogy a kötetté formált szövegekben a versek valamilyen

tematika szerint szerveződnek, sokszor homogén motívumkészletükkel is ezt az egységet erősítik. Biró ezeket a kötetszervezési technikákat – legalábbis elsősre úgy tűnik – nagyon magas szintre emelte: a versek folyamatos dialógusba lépnek egymással, kiegészítik, értelmezik egymást, nem egyszer a korábbi jelentésképződéseket dekonstruálják, vagy legalábbis azok újragondolására ösztönöznek. Egy egészen plasztikus példa: a *Nővérke búcsúja* című szövegben a „nővérke” – ami elsősorban talán a lánytestvért, egy másik vers (*A bál után* – 18) viszonylatában viszont ápolót jelölhet – írástechnikája úgy jelenik meg, hogy valamiféle stabilizálás céljával megismétli a közölni kívánt mondatot: „Addig ismételsz egy mondatot, amíg meg nem kötnek / a szavak benne, és csak arra jöhet a következő”. A vers egy ilyen mantra beidézésével zárul: „»Gyógyulásra / cseréltem az éveim. Gyógyulásra cseréltem /

az éveim.« Mit jelent ez egyáltalán?» A vers végén feltett kérdésre – mely nagy eséllyel az olvasóban is felmerül – pár oldallal később egy másik vers felel: a szövegben idézett sor önálló verssé válik, s a cím – *Az utolsó roham* (20) – talán értelmezési javaslatként is olvasható. Vagy például a címadó vers egyik félmondata – „Mindketten évekre csomagoltunk [...]” (9) – jóval arrébb, a *Sziszüphosz* című versben köszön vissza: „Hogy elüssük az időt, rohanó táskákat figyeltünk, próbáltuk kitalálni, hány évre csomagoltak” (22). Hogy aztán a következő, nekem az egyik legnagyobb élményt nyújtó mondat még tovább bővítse a motívum jelentésspektrumát: „Amit magaddal cipelsz, elárulja, / meddig mész.” De ugyanilyen visszatérő, emergensen kibomló motívum pl. a *tériszony*, a *remegés*, a *kopogás*; vagy hozhatnám az előzőhöz hasonló példának, hogy a *Duga-1* kezdősora a kötetzáró vers címe-ként kap hasonló, mégis új kontextust.

Látszik tehát, Biró Krisztián tudja, mit csinál.

Mégis, ha nagy egészként tekintek a kötetre, mindig ott ma-

rad bennem valami rossz százíz. Ennek több oka is van.

Kezdjük mindjárt az első ciklussal. A kötetrészt – de tulajdonképpen az egész kötetet – átszövi valamiféle „betegségnek” a tematikus árnya. Az *Égetik* című szöveg, talán némileg hatásvadász módon, ekképp zárul: „Ha többé nem kell / tartanom attól, hogy kiugrasz, / hetekig kerülöm majd az erkélyt.” Az „erkély”, a „kiugrás”, mint látjuk majd, kötetsszervező motívummá válik a későbbiekben; rengetegszer látjuk tehát magunk előtt ezeket, és a hozzá kapcsolódó – jórészt nyilván szuicid – jeleneteket. De hiába tér vissza folyton-folyvást az öngyilkosságnak, a „rohamoknak” ez a képe, valamiért nem azt érzem, hogy elmélyülök ennek a betegségnek a tapasztalatában; sokkal inkább azt, hogy a kötet már-már mániákusan ismételt dolgokat anélkül, hogy igazán mondana róluk valamit. Azért is használtam a „mélyülés” kifejezést, mert állandó tapasztalatom volt, hogy a vers a felszínen hagy; nem enged le a mélyére. Dolgokat mutat fel nekem, amiből rájövök, hogy itt valami patológikus a téma, de nem vezet be ennek a belső folya-

mataiba, okaiba, problematikájába. Pedig láthatóan ez az ambíciója. A gond azonban az, hogy főként a kötet első felét átszövő, sokszor szürrealitásba hajló, köznyelvi síkuktól elemeltebb, néhol allegorikus retorika – legalábbis ebben a formában – nem igazán tűnik alkalmasnak a (mentális) betegségek téttel telibb, megfogható artikulálására. Ez talán nem is magából a szürrealitásból következik; inkább abból, hogy a megértés nehézsége rossz értelemben vett rejtvénné alakítja/változtatja a verset. Egy olyan rejtvénné, amely túl sok mindent hallgat el ahhoz, hogy ne csak díszleteket lássak.

Erre a furcsán szürreális tonalitásra jó példa, ahogy a versek az aposztrófé alakzatával élnek. Az *Égetikben* szuicid hajlamokkal minden jel szerint a *megszólított* küszködik: „Ha többé nem kell / tartanom attól, hogy kiugrasz, / hetekig kerülöm majd az erkélyt.” Persze, adná magát, hogy önmegszólítással van dolgunk – ezzel nem egyszer dolgozik a kötet –, de az „[a]zért hívtál ma át, hogy rám cáfolj” sort nem tudom máshogy olvasni, minthogy a beszélőtől különböző alany a megszólított.

A *Kölyök* című szövegben viszont az – azonosnak tűnő – lírai szubjektum állítja azt magáról: „Az ágy / sarkát szorítottam, hogy ne ugorjak ki / az ablakon.” De nem csak itt bizonytalanítja el zavaróan a beszélő pozícióját az (ön)megszólítás. Az imént hivatkozott versben esik a legtöbb szó egy titokzatos, atyáskodó alakról, aki csak „kölyöknek” szólítja a beszélőt. Az amúgy is sejthető itt némileg, persze nem szájbárágósan, explikálja is a szöveg: a „rozsdafoltos kabátban” fel-feltűnő figura, aki „teszteli” a beszélőt, nyilván annak egy elidegenedett része, alakmása, alteregója. Csak az a probléma, hogy még így is keveset tudunk meg arról, hogy pontosan milyen én-fragmentum is a figura, miért „követi” és „teszteli” a beszélőt. Lehet azt mondani, hogy ez az eldönthetetlenség „termékeny”, hogy „szabad teret enged a befogadónak” – én mégis azt érzem, hogy ez csak a versekben rejülő megértéspotenciált lehetetleníti el.

Nem hiába gondolom sokkal erősebbnek a kötet második ciklusát. Az ott kirajzolódó köznyelvibb, direkter, ha úgy tetszik, világos-

sabb versnyelv szerintem – legalábbis „tartalmilag” – sokkal produktívabban képes működni.

„Még arról tudok beszélni, hogy hol ér össze / a vallás és a menetrend. / Valahol a falum mellett. Talán Felsőnyárád. / Gyereket nevelni, amíg / ide nem ér a busz, összekulcsolt kezekkel / bámulni a plafont: // a nyár tehát várakozás is, persze, / de nem azért, mert nyár, / hanem azért, mert Borsodból jön.”

A *Limonádé* című szöveg fenti versszaka szerintem jól példázza, hogyan képes ez a versnyelv a közvetítetlenség és a plaszticitás érzetével olyan értelemdús poétikát létrehozni, amelyben egyszerre tud koncentrálni az alany szülőföldhöz való viszonya és egy régió tragikumára.

Az ügyesen kezelt, öniróniába csomagolt tragikum az, ami a kötet másik legsikerültebb versét, a *Dzsenigát* kiemelkedővé teszi: „Éveket bepótolni egy félig telt ágytál / mellett: így képzelem az optimizmust.” Így indít a vers. Kicsivel később pedig: „Beszélni fogok, hogy ne / kérdezhess. Mi tartott ilyen sokáig? / Költő voltam Budapesten.”

Sok vidékről elszármazott és/vagy osztályváltó költő/értelmiségi élménye valami hasonló. És ez akkor is így van, ha maga a szerző minden jel szerint szkeptikus az ún. képviseleti költészettel szemben.

Szóval hamar világossá vált, hogy kétségtelenül számos kiemelkedő verset tartalmazó kötettel van dolgom. Csak, sajnos, ha a kötetet mint komplex élményt veszem, mindig ott marad a számban a már említett rossz százalék. Mert mit csinálnak, ha közben ott van nem egy vers, amelyek szürrealisztikus, allegorikus nyelve sokszor nem más, mint, attól tartok, megúszás.

Írásom elején a könyv erényei közt említettem a tudatosságát, fegyelmét, kohézióját. Ez – egy szinten – feltétlenül így van. Csakhogy nem tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy a motívumoknak, figuráknak, mondatoknak ilyen bejátszatása nem válik-e

egy ponton túl automatizmussá – és kényszerré. Értem utóbbi alatt azt, hogy az adott vers logikájából nem feltétlen következne ezen alkotóelemek játékba hozása; hogy úgy mondjam, a „koncepció” viszont „kötelezővé”, „kényszerré” teszi. A legszemléletesebb példa erre talán a *Rutin* című szöveg:

„Bármit is látsz a szélvédőkben – erkélyeket, az erkélyeken embereket –, / próbáld meg ott tartani őket.”

Szuggesztív, feszült kezdés. Csakhogy a vers többi része semmit nem kezd vele. Az első strófa csak a következő versben nyer értelmet (*Séta*), ahol egy öngyilkossági kísérlet – nyilván: kiugrás – jelenik meg. Az csak egy probléma, hogy bizonyos elemek koncepció- vagy kohéziókényszer miatt kerülnek bele egy versbe. Mert legalább akkora probléma – és igazán ez öli meg a verset –, hogy az adott szöveg képtelen autonóm produktumként működni. Egész egyszerűen a befogadás

esztétikai tapasztalatát fojtja meg az, hogy a vers mint önálló nyelvi műalkotás nem konstruálódik meg úgy, hogy önállóan értelmezhető szöveg legyen, hanem arra apellál, hogy a korábbi és későbbi versek jelentésdarabjaiból rakjam össze. Kétségtelen, van benne intellektuális izgalom; de az aktuális, nem csak intellektuális aspektusokat megmozgató olvasást, úgy vélem, kétségtelenül ellehetleníti – mintha összekötődít játszatna velem a kötet.

Ha elméletiben akarnám megfogalmazni a problémám, azt mondanám: az állandó reflexió, rekontextualizálás miatt olyan, mintha a versek inkább szólnának egymásról, mint a világról, amelyben – úgy hiszem – osztozunk. Mintha inkább lépnének egymással párbeszédbe, mint velem. Mert nem autonómak, vagy ha úgy tetszik, önelvűek lesznek – hanem önreferensek.

De persze, hogy ez kit zavar, az már lehet – ahogy minden más egyéb –, csak ízlés dolga.

Locker Dávid

Lemaradni a nagy gesztusokról a Hős utcában

Erdős Virág, Hősöm, Budapest, Magvető, 2020

Illusztráció a legutóbb felszámolt gettóhoz. Tömören így foglalnám össze Erdős Virág idén megjelent könyvét, amely szorosan kapcsolódik a korábbi években megjelent köteteinek képet és szöveget ötvöző koncepciójához (*Világító testek. 100 kis budapest* [2016]; *ötven plusz* [2018]). A Hősöm a Magvető gondozásában jelent meg, címe az elmúlt években kiürített és felszámolt, X. kerületi Hős utca 15-re utal, amely a bűnözés, a drog és a nyomor megfelelőjévé vált. Története hasonló a hosszú évekkel ezelőtt ugyancsak felszámolt, nem kevésbé hírhedt, külső-ferencvárosi Dzsumbujéhoz. Az olyan művészeti projektek, amelyek valamilyen társadalmi problémával foglalkoznak, általában azzal a céllal születnek, hogy fontos társadalmi jelenségekről másképp beszéljenek, mint ahogyan az a hírekben és közbeszédben megszokottá vált. A

kötet kolofonjából kiderül, hogy Erdős Virág a Hős utcai gyerekekkel foglalkozó Kontúr Egyesülettel másfél évig dolgozott együtt, és ez idő alatt – a munka közben – készült el a könyv. Arra azonban, hogy mindez a konkrét szövegekhez hogyan kapcsolódik, a fényképekből és versekből álló kötet nem ad egyértelmű választ, valamint felmerül az a kérdés is, hogy létrejöhet-e kapcsolat a gyakorlati munka és az irodalom között – amiről a szerző az interjúk alkalmával beszélni szokott.

Ha jóindulatúan közelítünk a kérdéshez, és elfogadjuk a szerző ajánlatát, miszerint a közösségi munka nyomai érezhetőek a versekben, akkor azt a kérdést, hogy Erdős Virág ezen tapasztalatait írásaiban hogyan hasznosította, azzal válaszolhatnánk meg, hogy versei a Hős utcai lakók életének mindennapjaiban tárják fel az irodalmat, a verset. A kötet szerke-

zete könnyen követhető: a szerző telepről készített fényképei között versformába tördelt talált szövegek és saját versek váltják egymást – a vendégszövegek dőlten szedve. Mindez a szaggatottság, töredékesség érzetét kelti, és a versekben megszólaló(k) hangja(i) is szaggatottságot sugall(nak). Ez a szaggatottság, töredékesség tartalmilag is érintkezik a kötet tárgyával, a bezárt épülettel, a kilakoltatással, viszont a hasonlóság kialakításának igyekezete zavaróan felesleges gesztusnak tűnik.

A képek és a szövegek elrendezése azt a benyomást kelti, hogy a kettő kiegészíti egymást, ugyanolyan fontos szerepet tölt be, azonban a konkrét munkamódszerről nem tudunk meg többet, ahogy arról sem, hogy a szociális munka során hogyan jöttek létre ezek a szövegek. Az alkotások nem jelenítik meg azt, hogy milyen intézményi környezetben keresztül (szociális munka) pillant be a Hős utcába a költő. A munkakörülményekkel kapcsolatos, és a szerző számára a könyv születési körülményeiről beszámoló – a szerző személyes perspektívája miatt is jelentős – számos nyilat-

kozat ellenére a két terület összekapcsolódási lehetőségei valójában inkább homályban maradnak. A szerző ezáltal éppen azt a költőképet valósítja meg, aki elemelkedik tárgyától és környezetétől.

A Hős utca konkrét helyzetéről, történetéről, illetve azokról a tapasztalatokról, amelyek az ott élőket és gyermekeiket érték, nem tudunk meg semmit. A Hősöm elsődleges témája nem a Hős utca és egykori lakói, hanem általában a nyomorban élők mindennapjai, a konkrét helyszíntől függetlenül. Ezáltal a kötet címe, a Hős utcai gettó konkrét megnevezése kiegészítő gesztusként értelmezhető, amelynek egyetlen szerepe az, hogy a referencializálás révén további jelentéstartalommal bővítse az egyes szövegeket, verseket.

A Hős utca ebben a szituációban a költő múzsájaként jelenik meg, az olvasó pedig jogosan érezheti magát zavarban: a versek olyasmire utalnak, amiről a média tudósításaiból már értesültünk. Például: „ezt a világot / kezdetétől / pusztulásra / ítélt házat / ezt a para / jelenséget / amire nincs / magyarázat / ezt a kordon- / szalagokkal / körbepántlikázott /

utcát” (ki tolta el). Többnyire valamilyen beszédhelyzethez kapcsolódnak, ezért összerosódnak a vendégszövegekkel. Amikor nem belső monológról vagy párbeszédből kiragadott részletekről van szó, akkor leírásokkal találkozunk, és ettől indokolttá válik a helyszín részleteit megörökítő fotók szövegek közötti használata: „a készenléti / rendőrség központi / objektumának hős utcai / bejáratával sréhen egy / kreatív unaloműzés a kőbön / feliratú plakát” (közeg). Ez a kötetkompozíció, illetve maguk a képek és a szövegek összepárosítása azonban nem nevezhető kísérletezőnek vagy bátorinak: éppen a megörökítésnek a gesztusa az, ami problematikusá teszi a társadalmi szerepvállalás lehetőségét, amelyre a szerző számos interjúban hivatkozik.

Erdős Virág könyve azok közé az utóbbi időben népszerűnek számító irodalmi és művészeti alkotások közé sorolható, amelyek valamilyen társadalmi jelenség, probléma tematizálására vállalkoznak. Teszik mindezt azzal a (szerzői) szándékkal, hogy a szociális problémákat művészileg

integrálják, ezáltal megváltoztatva a művészet kereteit, tereit is. A kulcsszó a kölcsönhatás. Ugyanakkor ezeknek a művészeti gyakorlatoknak a kritikája megfogalmazza azt is, hogy a kölcsönhatás kialakítása nem feltétlenül sikerül. Erdős Virág projektje esetében nincs értelme társadalmi szerepvállalásról beszélni, hiszen a könyv megjelenésekor – és készülésekor is – a telep sorsa már megpecsételődött. Ezért is merül fel az illusztráció kockázata. A *birdvédelem* című vers például ezt jeleníti meg néhány sorban: „és konfliktuskezelés: / a bejárat / mellett az ajtófélfára tolt / mosógép szélén az odakészített / kés”.

A *Hősöm* egyszerre irodalmi és vizuális művészeti kiadvány: nagyjából fele-fele arányban tartalmaz verseket és fotókat. Erdős Virág legtöbb képe viszont sajnos vizuális klisé: betört ablaküveg, málló vakolat, szemétkupac. Személyes tárgyak a nyomortelepen: rózsaszín seprűfej nyél nélkül az

ablakpárkányon, koszos plüssmackó, bevásárlókocsi a bokorban. „Pocsolyában heverő egykori használati tárgyak”, foglalja össze a Revizor recenziója (Vándor Judit, *Zombiapokalipszis, megjelenés: 2020. július 13.*). A fényképek pusztán a szegénységről, deprivációról alkotott meghatározó sztereotípiák körébe tartoznak, és ismétlésükkel azokat erősítik. Azon túl, hogy ezek a szerző helyszínen készített saját felvételei, versek melletti közlésüket semmi más nem indokolja. Erdős Virág könyve anakronisztikus kép-szöveg felfogást tükröz, amely szerint a két médium önmagában attól párbeszédbe lép egymással, hogy egy oldalon szerepelnek, és tematikailag kapcsolódnak egymáshoz. A könyv formátuma, kivitelezése (kemény táblás, színes fotók, minőségi papír) nyomasztóan idézi meg a pazarlást és a feleslegességet.

Furcsa státuszúak a szöveget és vizualitást ötvöző kötetek: miközben egyre több ilyen projektet látunk, egyre inkább marginálissá válnak. Erre talán a legjobb példa a közelmúltból Kele Fodor Ákos *Echolália* című

multimediális könyvalbuma (Prae.hu+Palimpszeszt, 2016), amelynél az eseményjelleg leginkább megghiúsulni látszott. Erdős Virág könyvében zavaró feszültségbe kerül a képanyag és a szövegek látszólagos szerkesztetlensége, a beavatkozásnélküliség látszata. A szövegek, versek esetében tűnik fel ez a leginkább: hiszen a dőlt betűs, kiragadott párbeszéd – pontosabban a párbeszéd egyik fele – sem valódi párbeszéd, a tipográfia mégis azt sugallja, hogy a telepen lakók hangját halljuk.

A megszólaló hangja, amely egy konkrét közösség jellemzésévé is válik, alapvető problémát jelent a kötetben. „Én írom ezt most, de helyette is.” – olvassuk az *Anyegin* című vers utolsó sorát, és a dramaturgiai elhelyezésből tudjuk, hogy Erdős Virág nem foglalkozik a hangot kölcsönzés problémájával. Annak ellenére nem kérdés számára az, hogy a néma felütése lehetőséget kínálhat arra, hogy párbeszédbe lépjen ezzel a kérdéssel: „Nem is néma. / Van neki hangja, csak eljártssza”, ha nem maradna ennyiben. A vers folytatása – a ta-

lált szövegnek megfelelően – egy gyerek történetét meséli el egy másik gyerekről, aki ritkán beszél, akkor is gyerekszaj-fordulatokkal. Az oldal szélén plüssmackó látható arccal a pocsoltyában, mellette egy kiürült felesüveg.

A hátlapon is feltüntetett *Társadalmi felzárkóztatás* című vers jó példa arra, hogy megmutassa a versek – szintén már ismert logikát követő, didaktikus ismétléseket halmozó – definíciós igyekezetét: „Mindig eggyel előbb szállunk le. / Hogy ne derüljön ki. / Érti! / A buszon. / Hogy a Hősbe megyünk.” Vagy például az *Emberrablás* címűben: „Maga hol lakik? / Ott nem rabolnak el?”

Ahhoz, hogy ne legyen katasztrófatizmus és látványosság belőle, ahogyan Erdős Virág fogalmaz több interjúban is, jó megoldás lett volna például a nagyvárosi tapasztalat hangsúlyozása. Lehetett volna reflektálni arra az alapvető nagyvárosi környezetre, amely – Erdős Virágnak köszönhetően – a Hős utca és a Hősöm-kötetét árusító könyvesboltok között kirajzolódik. De ez a távolság nem rajzolódik ki, Erdős Virág nem köti össze szövegeivel és fotóival ezt a két világot. Szükséges-e az a ráfordított energia és idő, ami a költő jelenlétével járt? Erdős Virág kötete ennek ellenkezőjéről győző meg.

Simon Bettina

Iróniával vegyes masszív frusztráció

Halász Rita, Mély levegő, Budapest, Jelenkor, 2020

Korunkban hétköznapiak mondható esemény tematizálja Halász Rita első regényét: a válás. Reflektorfénybe állítani, esztétika-

ilag igényesen ábrázolni a társadalmunkban közömbös sémává silányuló, mégis megrázó élet-eseményt, nem könnyű feladat.

A *Mély levegő* című regény kísérletet tesz arra, hogy egy válás előtt álló fiatal nő pszichikai megpróbáltatásait bemutassa.

Vera, miután férje fizikailag bántalmazta, két gyermekével visszaköltözik édesapjához. Apja lakásán igyekszik feldolgozni az őt ért sérelmeket, próbálja értelmezni saját sorsát, rádöbben, hogy új élethelyzetében át kell gondolnia, hogy ki is ő valójában. Érzelmi életének ziláltsága azonban megnehezíti öndefiníciós kísérleteit. Emlékei újra és újra gyermek- és tinédzserkorába repítik, ahol trauma, szerelem, frusztráltság, siker, kaland rejtőzik. Nosztalgiaja keveredik jelen helyzetének nehézségeivel. A zaklatottság, békétlenség állapota színvonalas nyelvi megformáltsággal jut érvényre a regény szövegében. A narrátor maga a főszereplő, aki következetesen és kizárólag monológban ír. Ez a megoldás különösen akkor válik izgalmas olvasói élménynyé, amikor monológgá átlényegített párbeszédet olvasunk. Az antialogikusság üzenetértékű: a regénybeli én kerül a középpontba, az ő szuverén univerzu-

mába léphetünk be olvasóként, az őáltala megélt realitás az olvasó számára is kizárólagos realitásként jelenik meg. Vera férje, Péter több kritikát is megfogalmaz Vera karakterére vonatkozóan, amelyek közül a leghangsúlyosabb az, hogy Vera mindig csak magára gondol. Ezt az állítást érdekes módon a regény strukturálisan és nyelvileg is visszaigazolja.

A szöveget néhol akár inkoherensnek is érezhetjük, érthetőségét nehezítik a hirtelen logikai váltások múlt és jelen között, azonban előre haladva a történet eseményeiben a kisebb szöveg-szegmensekből összeáll az esemény-sor. A szövegre továbbá az is jellemző, hogy rövid, tömör és általában érzelmileg semleges mondatokból épül fel. A feszültség, amely a közömbös közlések és a belső, intenzív érzelmi érintettség közt alakul ki, teret ad az iróniának. „Boldogok, akik közös meg egyezéssel válnak, mert nem válik méltatlanná közös szerelmük” (178) Mint említettem, nem könnyű megoldani, hogy egy súlyos lelki traumát feldolgozó regény ne váljon túlon túl érzélgőssé és hiteltelenné. Ebben a regényben a fő-

szereplő önreflexiójának ironikus stílusa akadályozza meg, hogy a karakter lelki világát befogadhatatlanul émelyítőnek érezzük.

A regény több tartalmi-motivikus elemet is tartalmaz. Az egyik legintenzívebben megidézett, többletjelentéssel bíró valóság a gyermekkor mint párhuzamos univerzum. Vera, amint apja lakásába megérkezik, újra és újra gyermeki emlékeit idézi fel. Ez a megidézés olyan elemi erővel csapódik bele a jelen eseményeibe, hogy semmiképpen nem másodlagos valóság ahhoz képest, hanem egyenrangú azzal. Sőt, a cselekmény előrehaladtával a gyermeki események aktív, eseményalakító szintre lépnek. Az eseményekből kiolvashatjuk, hogy Vera tinédzserkori szerelme, Iván újra belépett életébe, és ami valaha sosem tudott beteljesedni, az egy osztálytalálkozó után megtörtént. Később az is kiderül, hogy Vera az Iván miatt érzett csalódás miatt ment el fiatal felnőttként abba a házubuliba, ahol megismerkedett Péterrel, későbbi férjével. Vagyis maga a házasság is az Ivántól való elszakadás vágyából köttetett, és amikor Iván vissza-

tér a főhős életébe, nem tud ellenállni a csábításnak. Mivel a főhőst gyermeki emlékei emésztik, gyerekei gyerekkorát szinte teljes mértékben megpróbálja kizárni életéből. Ez többek közt abban nyilvánul meg, hogy nem szólítja őket nevükön, kizárólag kicsinek és nagynak nevezi őket monológjában. Így az olvasó sem a nemüket, sem a karakterüket nem ismeri meg.

Ugyancsak szervező tematikaként említeném a morálisan megkérdőjelezhető, az önző élet és a vallásosság között megjelenő feszültséget, amely végigvonul a regény egészén. Vera csak formálisan éli meg hitét: rendszeresen gyón Lajos atyánál, de életmódján nem tud, nem akar változtatni. Vera, aki a házasság helyreállítása helyett a válás mellett dönt, elmenté a regényben feltűnő Szent Ritának, aki férje agressziója ellenére is hű maradt hitveséhez. A főhős nemhogy Isten vagy a

vallásosság felé fordulna, hanem elindul a morális szempontból tragikus lejtőn. Ivánt megcsalva egy újabb kapcsolatba kezd, amely nélkülöz minden lelki kötődést, szerelmet, egyedül heves, állatias szexualitás tartja össze. A főhős kokainfüggővé válik, így mind fizikailag, érzelmileg, mind morálisan leépül az élete. Azonban hirtelen, a megváltás erejével lép színre az egyetlen barátnő, aki elviszi Verát Fatimába, a híres kegyhelyhez. Fatima a regényben az igaz, őszinte gyógyás helye, ahol nem papok és rózsafüzérek által, hanem egy baráti beszélgetés segítségével tart bűnbánatot a főhős. Mindemellett a regény gyakran ékel bibliai sorokat az elbeszélői főszólamba, ezzel mintegy érzékeltetve a főhős lelki megtisztulás utáni vágyát. „Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratom, piros vagy kék. Amint a mennyben, úgy a földön is.” (151)

A cím alapján valószínűleg a legjelentősebbnek szánt motívum a légzés. Vera férje fojtogatása után nehezen lélegzik, pánikrohamai vannak, gyakran érzi úgy, hogy meg fog fulladni. Édesany-

ja tanácsára úszóedzésekre kezd járni. A lélegzetvétel a szabadság, az önállóság és a múlttal való végleges szakítás szimbólumává válik. A víz mint végtelen kékség nemcsak a változás jelképe, hanem az alkotói múlthoz való visszatérése is. Verát barátnője arra bátorítja, hogy újra kezdjen el festeni, alkotni, fedezze fel újra művészi tehetségét. A főhős témája, bár nem tudatos döntés alapján, a víz lesz. Az úszás a félelem legyőzését hivatott szimbolizálni, a víz pedig a saját művészi képességbe vetett hitet.

Nemcsak tartalmi motívumok jelennek meg a regény lapjain, hanem egy nagyon elgondolkoztató számmotívum is. Vera életében valami oknál fogva nagy jelentőséggel bír az ötös szám. Ez a szám számtalanszor felbukkan a regényben, és általában Vera olyan tudatállapotában jelentkezik, amely során sokkal inkább intuíciói működnek, mint józan esze. Vajon mi a jelentősége az ötösnek? Arra biztosan rájöhetünk, hogy Vera tudatalattijába intenzíven bevésődött ez a szám, és azt is felismerhetjük, hogy a főhős tart tőle. Arra következtethetünk,

hogy az ötös szám a főszereplő lelkiismeret-furdalását szimbolizálja. Vera gyerekkorában hallotta Iván egy obszcén viccét, amelyben szerepelt ez a szám. A vicc nagy hatást gyakorolt Verára: ezután kezdődött a főhős túlfűtött vonzódása Iván után, majd bekövetkezett szerelmi csalódása, házassága, házasságtörése, végül válása. Talán nem merészség azt feltételezni, hogy a viccben szereplő öt okozza az újra és újra megjelenő frusztrációt és lelkiismeret-furdalást, hiszen amint megjelenik ez a szám életében, emlékeznie kell titkos vétkeire.

A regény fő erősségei tehát főként a nyelvi és strukturális megoldások, a jól adagolt irónia, illetve egyes motívumok használata. Ennek ellenére több támadható pontja is van a műnek. Egyrészt, bár a megjelenő motívumok érdekesek, nem elég jól kidolgozottak. Értjük, hogy a víz végtelenségével felvett küzdelem az önmagunkkal való szembenézés metaforája, azonban a metafora kifuttatása elmarad, nem tudjuk, hogy a főhősnek vajon sikerül-e majd legyőzni önmagát. Ugyanakkor az ötös szám szimbolikussága túl

szájbarágósra sikeredett, hiszen szinte Máriaajelenés-szerűen újra és újra felbukkan, és valljuk be, nem tudjuk az adott keretek között értelmezni szükségszerűségét. Hasonlóképpen, az erotikus jelenetek túlburjánzása megszünteti az azok mögött meghúzódó elkeseredettség és frusztráció valóságát, a véget nem érő erotikus jelenetek megjelenítésének létjogosultsága megkérdőjelezhető.

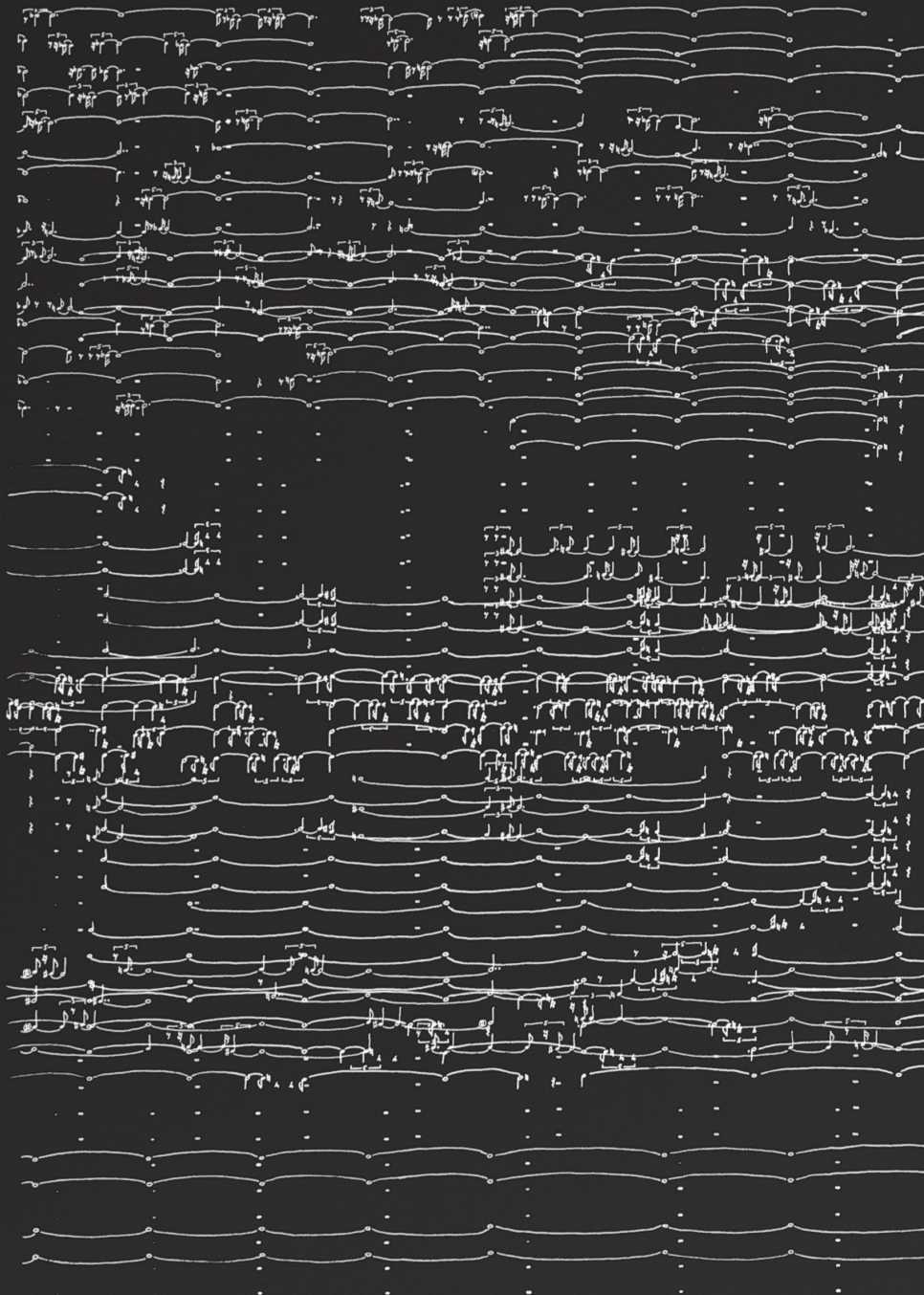
A legmeghökkenőbb hibája a regénynek azonban a realitás összekuszálása a főhős zavaros tudatállapotának irrealitásával a bírósági jelenet során. A regény egésze alatt a főhős a reális világot tárta az olvasó elé, egyszer sem mutatta örült tudatállapot jelét, azonban a bírósági tárgyalás leírásakor egyszer csak valószínűtlen, álomszerű események kezdődnek, amire az olvasó egyáltalán nem számít, és amitől teljes mértékben összezavarodik. Ezzel együtt a valós bírósági szituáció is nevetségessé és irreálissá válik, holott ennek az eseménynek kéne a csúcra vinnie a cselekményt.

Szintén elhibázottnak tartom, hogy a válóperszöveg átfutásának folyamatát egy következetlen

nyelvi bravúrral igyekszik megoldani az író: „felperes egyetemre járt, részben, animációs stúdióban, alkotói tevékenység, továbbá, tevékenykedett, szeptemberig napi 8 órás munkaidőben” (170). Világos, hogy a főhős az érzelmi érintettség és az időhiány miatt csak átfutja a szöveget, de ennek nyelvi leképezése követke-

zetlen, hiszen sehol máshol nem találkozunk ilyen jellegű valóságimitációval, illetve erős a gyanú, hogy ez a nyelvi eljárás nem mutat túl önmagán, nem bír üzenetértékkel. Hibái ellenére azonban Halász Rita debütáló regénye kelően tömör, ám mégis könnyen emészthető, nyelvileg és retorikailag színvonalas alkotás.

Szijjártó Johanna

Oberfrank Luca

Lux Aeterna II., 2017

szitanyomás, papír, 50 × 70 cm

This image shows a page of handwritten musical notation on ten staves. The notation is written in black ink on a white background. The top two staves are mostly empty, with only a few scattered notes and rests. The middle six staves contain dense musical notation, including various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and beams. There are also some markings that appear to be figured bass or performance instructions. The bottom two staves are also filled with musical notation, including notes and rests. The overall appearance is that of a working draft or a composer's sketch for a piece of music.

E számunk szerzői

Joan Brossa (1919–1998) katalán költő, drámaíró és vizuális művész, *Barcelona* • **Manuel Forcano** (1968) katalán költő, kutató, műfordító, az Institut Ramon Llull igazgatója, *Barcelona* • **Fráter Zoltán** (1956) író, irodalomtörténész, az Apokrif felelős szerkesztője, legutóbbi kötete: Radnóti Miklós (Holnap, 2019), *Budapest* • **Horváth Eve** (1984) költő, *Dunavecse* • **Juhász Tibor** (1992) költő, író, szerkesztő (Kulter.hu, Kortarsonline.hu), legutóbbi kötete: Salgó Blues (Scolar, 2018), *Debrecen* • **Locker Dávid** (1998) költő, kritikus, *Budapest* • **Nádasdy Ádám** (1947) költő, író, műfordító, nyelvész, egyetemi tanár, legutóbbi kötete: A szakállas Neptun (Magvető, 2020), *Budapest* • **Nagy Hilda** (1995) irodalomtörténész, kritikus, doktorandusz (ELTE BTK ITDI), *Budapest* • **Nyerges Gábor Ádám** (1989) költő, író, kritikus, az Apokrif főszerkesztője, legutóbbi kötete: Mire ez a nap véget ér (Prae, 2020), *Budapest* • **Oberfrank Luca** (1992) képzőművész, *Budapest* • **Rozgonyi Margaréta** (1988) jogász, *Budapest* • **Simon Bettina** (1990) költő, művészettörténész, legutóbbi kötete: Strand (JAK–Magvető, 2018), *Miskolc–Budapest* • **Szijjártó Johanna** (1997) kritikus, *Budapest* • **Varga Bence** (1994) újságíró, *Budapest* • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), *Debrecen* • **Jakub Wysocki** (1994), műfordító, *Poznań*

ISSN 2060-3207

20004

9 772060 320701

Ára: 500 Ft